

תּוֹשַׁע הַיָּמִים
IJAR
SIVAN
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

SABBIONETA: GALLERIA DEGLI ANTICHI
(K článku na str. 15. Foto Jiří Stach.)

VALNÉ ZHROMAŽDENIE SLOVENSKÝCH ŽNO

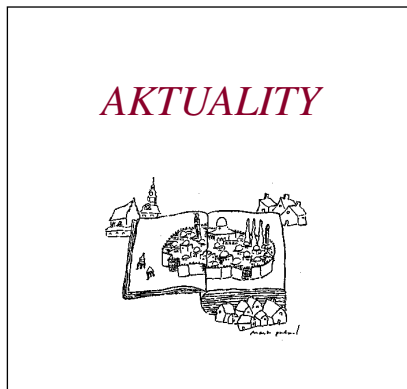
V nedeľu 15. mája 2011 sa v Bratislave uskutočnilo Valné zhromaždenie slovenských židovských náboženských obcí (ŽNO). Valné zhromaždenie sa konalo len 19 mesiacov od predošlého VZ a zvolalo sa v duchu nových stanov, ktoré požadujú, aby do šiestich mesiacov od ich prijatia prebehlo Valné zhromaždenie spojené s voľbami nových funkcionárov. Delegáti VZ si vypočuli správy o činnosti a aktivitách Ústredného zväzu ŽNO a krátke prejavy hostí. Najväčšiu pozornosť priťahovala voľba nového výkonného predsedu ÚZŽNO. Celkovo osemnásť delegátov Valného zhromaždenia volili výkonného predsedu zo štyroch prihlásených kandidátov. Víťazom volieb sa až v druhom kole stal doterajší podpredseda ÚZŽNO Igor Rintel. Čestným predsedom ostáva naďalej Prof. Pavol Traubner. Za podpredsedov ÚZŽNO boli zvolení predsedovia dvoch najväčších ŽNO, a to Peter Salner (ŽNO Bratislava) a Pavol Sitár (ŽNO Košice). VZ zvolilo aj nové užšie prezídium a novú revíziu komisiu. Nový predseda vo svojom prvom prihovore vysoko ocenil činnosť svojho predchodcu Pavla Frankla, ako aj ostatných členov predsedníctva. *jf*

SETKÁNÍ V LETECH U PÍSKU

V pátek 13. května se v Letech u Písku konal pietní akt k uctění památky romských obětí nacismu. Od roku 1997 jej každoročně pořádá Výbor pro odškodnění romského holocaustu. K symbolickému náhrobnímu kameni na hřbitově v areálu bývalého tábora položili věnce představitelé mnoha vládních i nevládních institucí a mnohé významné osobnosti, včetně vrchního zemského rabína Karola E. Sidona. Přestože místo bylo vloni poměrně velkým nákladem pietně upraveno, zápach z nedalekého vepřína se odstranit nepodařilo. A na to upozorňovali i mnozí řečníci. Nejdůležitější projev přednesl Ondřej Liška, který problematiku vnímání vlastní minulosti zasadil do širšího kontextu současné české společnosti, když mluvil o „řádoby vědeckých neofašistech z Akce D.O.S.T.“ a o „bátorizaci české politiky“.

Závěrečný projev předsedy pořadatelské organizace Čenka Růžičky byl mnohými účastníky přijat s rozpaky. Ten kritizoval vládu, protože se jí nepodařilo stále vepřín odstranit (náklady by údajně činily cca 700 milionů Kč). Kritiku z úst Čenka Růžičky sklídl i Památník v Lidicích a jeho ředitel Milouš Červencl, pod kterého správa letského areálu spadá.

Ten se ostatně pietního aktu ani nezúčastnil. Tím, koho tato kontroverze ale

**Aktuální zprávy
z židovského světa?
Židovský tiskový
a informační servis:**

www.ztis.cz

mrzela snad nejvíc, byl Michael Kocáb, bývalý ministr a vládní zmocněnec pro lidská práva. Jen díky jemu se podařilo – ve spolupráci s ministerstvem kultury – zajistit 20 milionů ze státních prostředků na pietní úpravu areálu. Nejenže ho rok po slavnostním otevření nikdo nepozval k mikrofónu, v žádném z mnoha projevů ani nezaznělo jeho jméno. *tk*

PRVNÍ MÁJ V BRNĚ

Proti pochodu „Dělnické mládeže“, odnože extremistické *Dělnické strany sociální spravedlnosti* známé svými rasistickými postoji, ohlášenému na 1. května bylo v Brně zorganizováno několik protestních akcí: „Neonacisty v Brně nechceme“ (IQ Roma), „Brno blokuje“ a bohoslužba křesťanských iniciativ před Domem umění. Jejich účastníci se spojili a provedli blokádu na plánované trase ohlášeného pochodu.

Na mítinku v Bratislavské ulici v tzv. brněnském Bronxu, svolaném v souvislosti s protestními akcemi, vystoupil vedle dalších řečníků – senátora Jaromíra Štětiny, bývalého rektora a senátora Jiřího Zlatušky, předsedy Strany zelených Ondřeje Lišky – také předseda ŽO Brno Ing. Pavel Fried s emotivním projevem, který se setkal s velkým ohlaselem.

Po mítinku se shromáždění přesunulo na ulici Cejl a vytvořilo od Koliště ke Körnerové ulici „špunt“, takže se pochod neonacistů musel posléze vydat opačným směrem a nemohl absolvovat celou plánovanou trasu.

„USA, Izrael, táhněte do pekel,“ vykřikovali neonacisté, kterých se v brněnských ulicích shromáždilo na pět set. Brněnská veřejnost (a spolu s ní řada členů brněnské ŽO) dala svou přítomností na protestních akcích jasně najevo, že se s jejich výkřiky a postoji neztotožňuje. *pm*

LETNÍ KURZY HEBREJŠTINY V ULPANU PRAHA

Od 13. července vypisuje Ulpan, o. s., letní kurzy moderní hebrejštiny pro několik úrovní pokročilosti – od naprostých začátečníků až po pokročilé studenty. Kurzy se budou konat jednou týdně v prostorách Bejt Simcha, Maiselova 4, Praha 1. Podrobný popis úrovní a online přihlášku spolu s dalšími detaily najdete na stránkách www.ulpan.cz. *lb*

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ NADACE ŽOP

Správní rada Nadace Židovské obce v Praze vyhlašuje výběrové řízení na nadační příspěvky pro rok 2011. Témata: obnova a ochrana židovských movitých i nemovitých památek; podpora činností židovských organizací a spolků; rozvoj židovských tradic; vzájemné poznávání židovských komunit a okolního světa a odstraňování předsudků. Žádosti o nadační příspěvek musí být podány na předepsaných formulářích Nadace ŽOP. Termín uzávěrky je stanoven na 30. 6. 2011.

Informace na e-mailové adrese: nadacezovp@volny.cz nebo každé úterý u Jany Kosákové, telefon: 222 311 570. Formuláře jsou ke stažení na www.kehilaprag.cz. *jk*

OBSAH

- Globální fórum 2011* 3-13
- Sidry na tento měsíc* 4-5
- Nemějte žádné zábrany*
- rozhovor s paní L Hermanovou* 6-7
- Moše Isserles:*
- Roviny zjevné i skryté* 8-9
- Před sto lety byl v Praze*
- Albert Einstein* 10-11
- Kam se poděl svícen*
- z Jeruzalémského chrámu* 12-13
- Německy mluvící Praha* 14
- Synagoga v ideálním městě* 15
- Slovenský zápisník III* 16-17, 20
- O Akci D.O.S.T.* 17
- Výběr z českého tisku* 18
- Izrael: Svatba Fatahu s Hamásem* 19
- Kalendárium* 20
- Kulturní pořady* 21
- Výzvy, zprávy, inzerce* 22
- Zprávy z obcí, Zprávy ze světa* 23-24

Píše se rok 1911. V New Yorku se koná sjezd Svazu amerických židovských obcí (Union of American Hebrew Congregations). Louis Marshall, který se o pět let dříve stal jedním ze zakladatelů Amerického židovského výboru (American Jewish Committee – AJC), pronáší plamennou řeč. Kritizuje režim carského Ruska, který odmítá udělovat víza americkým Židům. Marshall to považuje za jednostranné porušení bilaterální rusko-americké obchodní dohody z roku 1832 a důrazně žádá, aby ji Amerika vypověděla. Zástupci americké židovské komunity jsou pak pozváni do Oválné pracovny. Prezident Taft jim dává ve všem za pravdu, ale – jak říká – ve hře je mnoho dalších

zájmů, včetně obchodních. AJC se proto ve spolupráci s B'nai B'rith a dalšími židovskými organizacemi obrací na Kongres a hledá podporu u americké veřejnosti. Kampaň zabírá. Sněmovna téměř jednohlasně přijímá rezoluci, požadující vypovězení dohody, Senát se chystá k podobnému kroku, a tak prezident Taft urychleně zaslá Rusku nótu s tím, že je rozhodnut dohodu z roku 1832 vypovědět, nedojde-li k nápravě. Pro americkou židovskou komunitu – a pro AJC obzvlášť – je to obrovské vítězství.

O sto let později. Do Washingtonu se sjíždějí delegáti AJC z více než třiceti poboček v USA. Výroční zasedání je pro ně vyvrcholením společenského angažmá, příležitostí vyslechnout si projevy různých politiků (před několika lety tu vystoupil i neznámý senátor Barack Obama), diskutovat, setkat se s přáteli. Ti jsou často ze všech koutů světa, AJC má uzavřeny partnerské dohody se všemi významnými židovskými komunitami, své regionální kanceláře otevřel v Jeruzalémě, Berlíně, Bruselu, Paříži, zástupce má ve Varšavě, Vatikánu, ale i v Bombaji. Ti všichni mají ke světovému dění co říci a referovat mohou právě zde a teď. Nejen díky tomu získává letošní výroční zasedání nový název – Global Forum 2011.

NOVÝ NÁZEV

Nový název není jen formalitou. Naopak: jednání přináší pro mnohé až příliš převratné novinky. Začátek tomu však zatím nenasvědčuje – na pódiu usedají do pohodlných sofa (nedávno zavedený formát TV talk-show se ujal) první dvě politické celebrity, bývalá americká ministryně zahraničních věcí Madeleine Albrightová a její tehdejší resortní kolega, německý ministr zahraničí Joschka Fischer. Televizní kamery přenášejí program na internet a – první novinka – diváci mohou živě klást otázky.

První část rozhovoru je pohledem zpět. Madeleine vzpomíná na nejdůležitější momenty svého působení v Clintonově vládě. Americká zahraniční politika se tehdy ocitla ve zcela nové situaci, skončila studená válka a Spojené státy se angažovaly v několika regionálních konfliktech najednou. Nejdramatičtější byl rozpad Jugoslávie. „A dnes si to můžeme přiznat,“ říká Madeleine, „udělali jsme také chyby.“ Za největší považuje fakt, že nikdo neintervenoval ve Rwandě, kde tak došlo k jedné z nejhorších genocid poslední doby. „To máme na svědomí my a mě to bude vždycky trápit.“ Jak se ale násilné řešení konfliktů

ně situace na Blízkém východě. Z projevu většiny jeho představitelů bylo vždy patrné, jaké jsou jejich názory a kde jsou jejich sympatie. Ani letos tomu není jinak. Překvapením je, jak velký prostor tentokrát dostávají zastánci opačného názoru. A to zejména ti, kteří kritizují Izrael.

OXYMORON

Názorným příkladem může být diskusní program, nazvaný „Je liberální sionismus oxymoron?“, ve kterém proti sobě stojí bývalí kolegové Peter Beinart, šéfredaktor jednoho z nejpůvodnějších amerických internetových magazínů The Daily Beast, a renomovaný izraelský novinář Josi Klein-Halevi, publikující v řadě novin a časopisů. Ten začíná tím, že izraelská demokracie je pro něj bezprecedentním zázra-

kem: „Izrael je laboratoř, kde je vidět, co se děje s demokracií v podmínkách permanentních extrémů. V tomto smyslu jsou poučné i chyby, kterých se Izrael dopouští. Je to dáno tím, že je vystaven neřešitelným dilematům. Například ve vztahu s Palestinci – Izrael je na jednu stranu demokracií a na druhou okupantem. Většina Izraelců si proto dnes myslí, že palestinský stát je existenční nutností, ale pokud by vznikl za nesprávných podmínek, stal by se existenční hrozbou. Dalším dilematem je náš vztah k arabské menšině. Na jedné straně tu existuje skandální nerovnost při rozdělování státních prostředků, na druhé straně jedním ze tří soudců, kteří poslali do vězení našeho bývalého prezidenta, byl izraelský Arab. To dělá z Izraele jedinou zemi Středního východu, kde může arabský obyvatel uvěznit svého prezidenta, aniž by musel vyvolat revoluci.“

Jeho oponent Peter Beinart ale tvrdí, že teze o jedinečnosti izraelské demokracie neplatí. Izrael je demokracií uvnitř hranice vytyčené v r. 1967, mimo ni je etnokracií. „Pokud nejsi Žid, jezdíš po jiných silnicích, žiješ podle jiného práva a musíš mít vojenskou propustku, aby ses dostal z jednoho města do druhého. Izrael se dostává do pozice apartheidu, a to necitují Jimmyho Cartera, ale Ehuda Baraka a Ehuda Olmerta. Také bychom si měli uvědomit, že pokud by se volby konaly uvnitř hranic z r. 1967, Netanjahu by se nestal premiérem; v letech 1996 i 2009 vyhrál jen těsně díky hlasům osadníků. Často jsme varováni, abychom neprali své špinavé prádlo na veřejnosti. K tomu musím říci, že tenhle obušek už je z pytle venku, a to nemyslím Noama Chomského, ale „Navi“, Knihu Proroků. (pokračování na str. 13)

GLOBALNÍ FÓRUM 2011

Výroční sjezd American Jewish Committee

shoduje s politikou nenásilí, kterou zastávala Strana zelených Joschky Fischera? „V poválečném Německu, kde jsem vyrůstal, platily dva principy – nikdy víc válku a nikdy víc genocidu. Oba principy přestaly platit v bývalé Jugoslávii. A tak jsem se nakonec rozhodl – vyčítám si, že pozdě –, že musíme použít násilí, abychom chránili obyčejné lidi a abychom zajistili evropskou bezpečnost. Miloševićův režim by jinak rozšířil konflikt na celý Balkán, do Řecka, Bulharska, Evropa by se stala nebezpečným místem.“

Rozhovor se však velmi brzy stáčí na současnou situaci a na události Středního východu a severní Afriky. „Studená válka byla něco jako plavba Lamanšským průlivem, věděli jsme, že na obou stranách je břeh. Ale teď jsme na širém moři. Nikdo neví, kudy se bude další vývoj ubírat,“ říká Madeleine. V poslední době se také pouští do kritiky médií. „Musím říct, že naši novináři o všem referují, jako kdyby to bylo sportovní utkání... měli by se chovat tak, že nejsou účastníky konfliktu, ale jeho pozorovatelé, kteří nám vysvětlují, co se děje a jaké jsou rozdíly v jednotlivých zemích.“

ARAB SPRING

Pro události, které otřásají arabským světem zvolili politici termín „arabské jaro“ (Arab Spring). Ke značné nelibosti bývalých Čechoslováků: pouliční bouře a krvavé ozbrojené střety nemají s mírumilovným „pražským jarem“ roku 1968 nic společného. V mediálním a politickém světě však nepanují pravidla historické korektnosti a povrchní termín se ujímá s nebyvalou rychlostí.

AJC se vždy stavěl do pozice objektivního pozorovatele, ať už šlo o domácí politiku či o mezinárodní problematiku, včet-

NASO (4M 4,21–7,89)

„Hospodin mluvil k Mošemu, říká: ‚Pověz Aharonovi a jeho synům, říká: ‚Takto žehnejte synům Jisraele! – a řekni jim: ‚Nechť ti Hospodin žehná a chrání tě. Nechť ti Hospodin osvětlí svou tvář a je ti milostiv. Nechť k tobě Hospodin pozvedne svou tvář a dá ti mír. Tak vloží mé jméno na syny Jisraele a já jim požehnám.‘“ (4M 6,22–27)

V čem spočívá skutečná láska? A proč je řečeno, aby kněží (kohanim), správci Svatého chrámu a učitelé Tóry celého národa, vydávali svá kněžská požehnání „s láskou“: Co má „láska“ do činění s jejich specificky vůdcovskou rolí?

V našem biblickém oddíle říká Všemohoucí Mojžíšovi, aby přikázal Aharonovi a jeho synům to, co je řečeno v úvodním citátu. Kněžské požehnání bylo v Chrámu pravidelnou součástí každodenní bohoslužby. Do dnešního dne takto v Izraeli žehnají Aharonovi potomci společenství zbožných. Před samotným požehnáním pronese kohen ještě následující požehnání: „Buď požehnan, Králi světa, který nás posvětil svatostí Aharonovou a přikázal nám, abychom žehnali jeho národu Izraele s láskou.“ Co znamenají ta poslední dvě slova: „s láskou“? Snad to, že pokud kohen necítí ve svém srdci náležitou lásku ke každému členu společenství, jeho požehnání neplatí?

V jednom midraši zaznívá otázka, proč příkazu o požehnání Izraeli předchází slova „Pověz Aharonovi a jeho synům...“. Odpověď zní, že kantor, představitel obce, který opakuje amidu za všechny členy modlího se společenství, musí vyslovit každé slovo požehnání, které pak slovo za slovem zopakuje kněz – kohen (Midraš Sifrej 6,143).

Raši zdůrazňuje, že hebrejský výraz „emor“ (pověz) je vokalizován kamecem jako ve slově „zachor“, tedy v příkazu pamatovat šabat a pamatovat si den, kdy jsme odešli z Egypta. To naznačuje aktivní podobu slovesa: kněz musí žehnat „aktivně“. Raši dodává, že hebrejský výraz emor je vyslovován v té nejdělnější možné podobě, abychom si uvědomili, že kohen „nesmí udělit své požehnání chvatně, ale s hlubokým soustředěním a z celého milujícího srdce“ (Raši ad loc). Existuje dokonce jedna francouzská interpretace z chasidského prostředí, která říká, že hebrejské slovo „emor“

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Izraelci reptají kvůli jídlu a Bůh jim sesílá mannu. Kresba Hans Holbein ml., 1538.

je příbuzné francouzskému „amour“, což znamená „láska“.

Naši moudří nám připomínají, že neexistuje skutečná láska, aniž by člověk přijal za milovaného člověka svůj díl odpovědnosti, snahu pomáhat mu, usnadňovat mu život a sdílet problémy, s nimiž se potýká.

Chasidský rabín Zušja vyprávěl, jak ho inspirovala úžasná konverzace mezi dvěma opilci, kterou si náhodou vyslechl v hostinci. „Igor, já tě mám tak rád,“ říkal jeden opilec druhému. „Ty mě nemáš rád,“ opáčil Igor. „Jak to, že ne?“ rozčilil se první. „Nemáš,“ trval na svém Igor. „Jak to můžeš vědět?“ vykřikl ten první. „Protože nevíš, co mě trápí,“ vysvětlil Igor, „a když nevíš, co mě trápí, nemůžeš se pokusit mi pomoci. A když se mi nesnažíš pomoci, tak mě prostě nemáš rád.“

Láska a odpovědnost jsou spolu neoddělitelně propojeny. Kněz – kohen, židovský učitel a vůdce, je současně prostředník mezi Hospodinem a židovským národem. Musí tedy svůj národ milovat a nést za něj odpovědnost, vědět, co ho trápí, a snažit se mu pomoci: to vše je obsaženo ve zdánlivě zvláštním příkazu, aby svá požehnání pronášel „s láskou“.

BEHALOTCHA (4M 8,1–12,16)

Čtvrtá biblická kniha začíná opravdu na úrovni: vidíme různé kmeny shromážděné kolem svatyně – ústředního bodu tábořiště – a každý kmen pyšně předvádí své znaky, své jedinečné vlastnosti a to, čím přispěl národu; koná se sčítání lidu, kněží jsou připraveni sloužit Všemohoucímu a armáda se chystá na mobilizaci. Od časů zlatého telete se děti Izraele náramně zlepšily, od poselství odpuštění na první Jom kipur dospěly ke stavbě svatyně, ke Knize svatosti (Vajikra) a ke společenství rozhodnutému získat a osadit Zaslíbenou zem. Šlo jen o to pokračovat v dobře „rozjeté“ partii.

Jenže ono se to nepovedlo. O pouhý týden později čteme úplně jiný příběh, jsme svědky strmého sestupu, kdy se ze „svatého národa“ stává shromáždění reptalů. A to je jen začátek: následuje hřích zvědů, nejruznější rebelie proti Mojžíšovi a tragédie celé generace, která má zahynout v poušti.

Je obtížné pochopit zásadní rozdíl mezi Hospodinovou reakcí na stížnosti Izraelitů v této biblické knize a na jejich nářky v Druhé knize (Šemot). Ani tehdy nebyli Židé „snadní zákazníci“. Jen

tři dny poté, co zažili neuvěřitelné zázraky s deseti morovými ranami a záchranou v Rákosovém moři, si stěžují na „trpkou vodu“, kterou mají pít. Hospodin je za to nepotrestá, místo toho poskytne Mojžíšovi kůru ze zvláštního stromu, která vodu osladí.

A pak, jen třicet dní po východu z Egypta, v poušti Sin, si začnou zuřivě stěžovat na nedostatek jídla: „A celá obec synů Jisraele si v poušti stěžovala na Mošeho a Aharona. Synové Jisraele jim říkali: ‚Kéž by nám bylo dáno zemřít rukou Hospodinovou v zemi Micrajim, kde jsme sedávali u hrnce masa a dosytosti jídali chléb, to jste nás vytáhli do téhle pouště, abyste celou tuhle obec zabili hladem?‘“ (2M 16,1–3) Hospodin bez řečí vyrukuje s mannou. Když pak Židé odejdou z pouště Sin a utáboří se v Refidim, začnou se zase hádat kvůli nedostatku vody. Bůh řekne Mojžíšovi, aby udeřil do velkého balvanu na Chorebu. Ze skály vytryskne voda. (2M 17,1–7)

Jak odlišně Hospodin reaguje na nářky o rok a půl později, kdy oheň sežehne okraj tábora a šíří se mor, jehož oběti spočinou v masových hrobech. Proč ten rozdíl?

Rav Moše Lichtenstein ve své osvícené studii *Mojžíš: Posel Boží, Posel svého lidu* navrhuje, že stížnost a požadavky v Druhé knize se týkaly základních životních potřeb: vody a chleba. Ačkoli se Židé mohli chovat vděčněji a svým vůdcům více důvěřovat, nikdo jim nemůže vyčítat, že chtěli jíst a pít.

V oddíle Behalotcha si však nestěžují na nedostatek vody; stěžují si na to, že nabídka je málo pestrá! Text uvozuje situaci prohlášením, že národ „reptal“ (v hebrejštině tu máme podivné slovo *mit'onenim*) k uším Hospodinovým, a už ani není zmíněno, na co si Židé stěžovali. A po jejich blíže nespecifikované stížnosti Hospodin vzplanul hněvem a roznítl požár. Po tomto trestu následovalo: „[Jindy] posedla tu lůzu, jež byla mezi nimi, žádost po požitku, a také synové Jisraele se vraceli a plakali, říkajíce: ‚Kdo nás nakrmí masem? Vzpomněli jsme si na ty ryby, které jsme zdarma jídali v Micrajim, na dýně, na melouny, na zeleninu, cibuli a česnek! A teď je naše duše vyschlá, nic z toho není, naše oči nevidí nežli ten man!‘“ (4M 11,4–6) Tak co vlastně chtěli: maso, ryby, melouny, nebo česnek?

Hospodinova reakce je zvláštní. Řekne Mojžíšovi, aby vybral 70 starších (4M 11,16) a poté dá Izraelitům k jídlu křepelky. Když chtějí Židé jíst, Hospodin káže svolat rabíny; a když jedí křepelky, zasáhne je morem.

Proč si stěžovali a proč se Bůh tak rozložil? A když je Hospodin tak zklamán, proč jim shromažďuje rabíny?

Zde vidíme zásadní rozdíl mezi dvěma zmíněnými situacemi. V Knize *Bemidbar* má národ jasný cíl; chce se stát svatým národem a toužebně očekává to, co jeho poslání obsahuje. Aby je mohli uskutečnit, musí jíst a pít, a proto oprávněně žádají chléb a vodu.

O rok později už Židé získali Tóru. A stěžují si a reptají dál, tentokrát bez zjevného důvodu. Mají různé chutě – stýská se jim po mase a po česneku. Hospodin pochopí, že kdyby jim stále leželo na srdci jejich poslání a ideály, nemysleli by na melouny. Rabín Hirsch Leib Berlin (Neciv) navrhuje, že slovo *mit'onenim* je odvozeno od výrazu *anna*, což znamená sem a tam, bezcílně, tedy národ, který ztratil své směřování, svůj smysl existence. Jakmile Židé získali Tóru, svůj vysněný cíl, ztratila pro ně pŕvab a význam. A tak nahradili touhu po hlubším poslání nesmyslnými choutkami. Není divu, že se Hospodin dopálil. Snad těch sedmdesát rabínů jejich idealismus oživil!

(Z komentářů *rabiho Šlomo Riskina* vybrala a přeložila A. Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. K. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červen 2011

Staronová synagoga

1. 6.	středa	DEN JERUZALÉMA	
3. 6.	pátek	Roš chodeš sivan mincha a kabalat šabat	20.00 hodin
4. 6.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 mincha konec šabatu	20.45 hodin 22.12 hodin
7. 6.	úterý	předvečer Šavuot mincha maariv	20.50 hodin 22.16 hodin
8. 6.	středa	1. DEN ŠAVUOT mincha a maariv	22.16 hodin 20.00 hodin
9. 6.	čtvrtek	2. DEN ŠAVUOT MAZKIR mincha konec svátku	11.00 hodin 20.50 hodin 22.17 hodin
10. 6.	pátek	mincha a kabalat šabat	20.00 hodin
11. 6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,16 hf: Za 2,14–4,7 mincha konec šabatu	20.50 hodin 22.19 hodin
17. 6.	pátek	mincha a kabalat šabat	20.00 hodin
18. 6.	sobota	ŠELACH LECHA 4M 13,1–15,41 hf: Joz 2,1–24 mincha konec šabatu	21.00 hodin 22.24 hodin
24. 6.	pátek	mincha a kabalat šabat	20.00 hodin
25. 6.	sobota	KORACH 4M 16,1–18,32 hf: 1S 11,14–12,22 mincha konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin
1. 7.	pátek	mincha a kabalat šabat	20.00 hodin
2. 7.	sobota	ŠABAT ROŠ CHODEŠ TAMUZ CHUKAT 4M 19,1–22,1 hf: Iz 66,1–24 mincha konec šabatu	21.00 hodin 22.23 hodin

V sobotu a o svátku Šavuot šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

7. 6.	úterý	předvečer Šavuot	20.50 hodin
8. 6.	středa	1. DEN ŠAVUOT mincha a maariv	20.00 hodin
9. 6.	čtvrtek	2. DEN ŠAVUOT MAZKIR	11.00 hodin

Páteční večerní bohoslužba se koná 3. 6. a 8. 7. od 20.00 hodin.

V sobotu a o svátku Šavuot se ranní bohoslužby konají vždy od 9.00 hodin.

Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)

*Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin; po bohoslužbě následuje
buď studium týdenního oddílu Tóry, nebo výuka šabatových zpěvů – zmirot.*

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin.

NEMĚJTE ŽÁDNÉ ZÁBRANY

Rozhovor s paní Louise Hermanovou

V jedenáctém patře paneláku na Pražském předměstí v Českých Budějovicích, z něhož je vidět i zámek Hluboká, vítá hosty dáma, o níž je těžko uvěřit, že se narodila za panování císaře Františka Josefa. A přece – 8. května oslavila Louise Hermanová, známá mezi přáteli jako Líza, své pětadevadesátiny. Její vzpomínky sahají hluboko do dob první republiky, ale dominují jim událostmi z doby okupace, kterou přežila téměř zázrakem. V obtížném poválečném údobí nalezla štěstí v manželství s lékařem Alexandrem Hermanem, pocházejícím z pražské židovské rodiny, který podobně jako ona jen náhodou přežil řádění nacistů. Své narozeniny mohla nyní slavit v kruhu dvou dětí, jejich partnerů a tří vnuků.

LOUISE FREUNDOVÁ se narodila v moravských Svitavách a před válkou pracovala jako učitelka v mateřské škole v Praze. Po deportaci strávila téměř dva roky v terezínském ghettu, kde pracovala s malými dětmi. V Terezíně i později v osvětimském „rodinném táboře“ úzce spolupracovala s charismatickým vychovatelem Fredym Hirschem. Osudu většiny vězňů rodinného tábora, kteří zahynuli v plynových komorách, ušla tím, že byla při selekci vybrána na otrockou práci v koncentračním táboře Christianstadt. Tam pracovala za nelidských podmínek v mísiřně střelného prachu. Koncem ledna 1945 ji se spoluvězeňkyněmi vyhnali na šestitýdenní pochod smrti okolo Drážďan do tábora Flossenbürg, odkud je převezli vlakem do jednoho z nejhorších koncentráků, do Bergen-Belsenu. Ten v polovině dubna osvobodili Britové. Vysílená a nemocná Líza se potácela na okraji smrti a až po šesti týdnech v lazaretu se mohla připravovat na repatriaci. Své zážitky z šoa zprostředkovala v posledních třech desetiletích mladým i starším lidem na mnoha fórech převážně v Německu, ale také v Česku, kde spolupracuje s organizací Živá paměť. V rozhovoru s Louisou Hermanovou se autor soustředil na její poválečné zkušenosti.

Jaký byl váš návrat do Prahy v létě 1945?

Stála jsem na Wilsonově nádraží a byly tam rozestavené sestry z Červeného kříže. Jedna z nich mi prostě řekla „Kam vás mám odvézt?“ Teprve v tom okamžiku jsem si uvědomila, že nemám kam jít. Byl 14. červenec, byly prázdniny, tak mě odvezli do bývalé sociálně-právní školy Charlotty Masarykové na Ruské třídě, kde potom

bylo doškolovací centrum ministerstva zdravotnictví. Tam udělali záchytný tábor, protože lidé se tehdy pohybovali z východu na západ a ze severu na jih – Praha je takový střed, lidé se ještě vraceli a hledali. Udělali tam takové palandy, já jsem skončila na fošně, nedostatečně tam uklízeli a já byla ještě ve velmi špatném stavu.

Nebyl tam lékař, jen medik, Belgičan, který se o nás staral už v Bergen-Belsenu, a ten mi říkal: „Prosím tě, co chceš dělat, vždyť nejsi ještě schopná stát na nohou.“ A já: „Domů, domů,“ aniž jsem si uvědomovala, že nemám domov. V záchytném táboře jsem dostala okamžitě svrab. Tehdy

Louise Hermanová. Foto Darina Sedláčková.

ještě existovala židovská nemocnice v bloku domů, kde je Španělská synagoga, tak mě tam odvezli. Tam a v té škole Charlotty Masarykové jsem byla rok v neschopnosti, a když jsem se trošičku sebrala, tak jsem si vzpomněla, že na Letné v Kostelní ulici žil švagr mé sestřence ve smíšeném manželství. Říkala jsem si, ten Arnošt, možná to tam nějak funguje, tak jsem se tam jednoho dne rozjela a oni mě šíleně vítali, protože měli v Terezíně maminku, která měla rakouské občanství a zůstala v ghettu. On pro maminku zajel a ona vyprávěla, jak jsem jí nosila polívku a chleba. Protože já jsem byla v Terezíně na „třistaosmnáctce“, u předškolních dětí, kde občas něco zbylo, děti všechn chleba nesnědly. My jsme to sice nesměli, ono se to muselo zase odvážet, ale já jsem vždycky nějaký ten kousek

vzala a odnesla jsem ho Arnoštově mamince. A ona byla nakonec jediná z celé rodiny, která přežila. Velice hezky mne přijali. Arnošt celou válku nebyl doma, skrýval se u své bývalé kuchařky. Na Žižkově měl k dispozici její neobydlený pokoj a tam mne nastěhoval. Se mnou tam bydlela žena, kterou jsem poznala ve vlaku z Bergen-Belsenu.

Starala se o vás bezprostředně po válce židovská obec?

Ne, nebyla jsem schopná tam chodit. Měla jsem repatriční legitimaci, sousedka za mne na obec vždy došla a jednou mi dali stovku a jednou mi dali dvě stovky. Starala se o mne ta bývalá kuchařka Arnoštovy rodiny. Na jaře 1946, když jsem byla poprvé schopna se někam vydat, jsem si řekla, že musím začít něco dělat, a šla na obec. Na schodech Židovské radnice jsem potkala doktora Rudolfa Iltise a dívku, která pracovala na obci a byla v dětském domově v Terezíně mojí žačkou. Bouřlivě jsme se uvítaly a doktor Iltis se mne zeptal, co dělám a kde jsem. Řekla jsem, že nepracuji, a tak mi Iltis nabídl místo na sociálním oddělení obce. Když jsem tam pracovala přibližně dva měsíce, přišel za mnou doktor Iltis s tím, že musí narychlo poslat lidi na polské hranice a nemůže trhat manželství lidí, co se zrovna našli, takže musí prosit zaměstnance, co jsou sami.

Řekli vám předem, proč vás tam posílají?

Ano, řekli nám, že v Polsku dochází k pogromům, Židé odtamtud utíkají, a jak jsem se doslechla teprve mnohem později, Jan Masaryk jako ministr zahraničí zařídil, že směli emigrovat přes naše území. Nás do pohraničí poslali, aby uprchlíci měli kam jít, kde spát, co jíst. Ti lidé se na Náchodsku určitou dobu zotavovali, a pak emigrovali do Palestiny. Naši práci podporovala americká židovská organizace Joint.

Pracovala jsem v táboře v Broumově a po čase tam onemocněla – shýbla jsem se a už jsem se nenarovnala. Měla jsem šílené bolesti, ale ve špitálu za mnou tři dny nepřišel žádný lékař. Pracovnice Jointu, které jsme říkali Miss Green, vlítla na sestru, ta mi donesla oblečení, odvezla mě zpět do tábora, kde jsem měla svůj pokoj, a druhý den ráno v sedm hodin někdo bušil na dveře. Tak jsem odemkla a ve dveřích stál obrovský mužský s takovouhle hřívou a Miss Green, která řekla: „Přivedla jsem ti pořádného doktora.“ Jmenoval se

Alexandr Herman. Poznali se v restauraci, dr. Herman tam chodil na obědy, byl sám a ona byla celá šťastná, že může s někým mluvit anglicky. Vyšetřil mne a začal se o mě starat. Když jsem se zotavila, jezdila jsem s ním po okolí jako sociální pracovnice. Dr. Herman měl velký okruh až na polské hranice. V celém okolí byl kromě něj jen dr. Popper, ten se vrátil s armádou z Anglie.

Když se tábor v Broumově koncem října 1946 rušil, požádal mě dr. Herman o ruku. Dala jsem na obci výpověď a 16. března 1947 jsme měli svatbu ve Staronové synagoze. Oddával nás rabín Hanuš Rezek, který potom koncem roku zahynul při leteckém neštěstí v Řecku. Téměř ve stejnou dobu se nám narodila dcera.

Váš manžel podobně jako vy přežil šoa. Po vašem sňatku určovala místa vašeho pobytu pracovní nasazení manžela. Kde jste tehdy žili?

Bydleli jsme napřed v Broumově, kde se v červnu 1949 narodil náš syn. Později jsme šli do Mostu. Manžel si udělal atestaci pracovního lékařství, což souviselo s tím, že v Broumově bylo hrozně moc textilek a dělnicím tam houfně vypadávaly vlasy. Manžel byl jeden z prvních, kdo dělali alergologii, to bylo tenkrát něco úplně nového, a přišel na to, že příčinou potíží, kterými trpěly textilačky, byla nějaká barva používaná ve výrobě. Naše další štace byly Most a Sokolovo. V Mostě manžel i fýral. On byl tak šíleně svědomitý, že když dělal pracovní lékařství, šel se vždy podívat na ta pracoviště, odkud přicházeli jeho pacienti. V Sokolově vybudoval obrovskou síť – tam bylo tehdy 25 povrchových dolů a na každém z nich zařídil ordinaci a vedl ji.

V roce 1953 jste se přestěhovali do Českých Budějovic. Byl tam nějaký organizovaný židovský život?

Tehdy zdejší obec vedl Artur Eisner. Ten se dovedl doslova prát. Úžasně se začal starat o všechno tady v Budějovicích. Obstarával macesy a košer víno, vozil to sám, nejdřív si to obtelefonoval, kdo má o co zájem a kolik, a potom si to lidé vyzvedávali. Staral se i o hřbitov. Bylo tu jen pár židovských rodin, i smíšených manželství. Já už si jenom pamatuji, že naproti biskupství byla modlitebna s nádhernou nástěnnou malbou. Eisnerovi bydleli v Nemaničích a v sobotu a v neděli pořádali tzv. dům otevřených dveří. Lidé tam chodili různě bez pozvání a scházela se tam židovská společnost. Paní Eisnerová nebyla Židovka, ale chovala se víc než Židovka. Eisnerovi už zemřeli, těsně za sebou. Obě jejich děti, Míša i Alenka, žijí v Kanadě.

Jak jste na tom byli po invazi sovětských vojsk do Československa?

Manžel měl velké potíže, protože napsal otevřený dopis, kde protestoval proti vstupu vojsk a volně to nechal zaměstnancům, aby to, kdo chce, podepsal. Potíže měl stále, protože ovládal šest jazyků a vynikal v medicíně. Nepoznala jsem člověka, který by měl tak široké spektrum vědomostí. Měl tři atestace, víc by za komunistů nebylo možno, k tomu ty jazyky, a to lidem kolem něj vadilo. Navíc byl už čtvrtá generace lékařů v rodině, a to všechno bylo za komunistů špatně.

V jakém oboru jste pracovala vy?

Já jsem se styděla, že mám v občanském průkazu napsáno „pomocnice v ordinaci“. Tak jsem si při dvou malých dětech a práci, plně zaměstnaná, udělala diplom zdravotní sestry. Protože manžel byl ředitelem Oúzu a byl jako předsedící při zkouškách, tak jsem jako jediná dělala zkoušky v Jindřichově Hradci, aby se neříkalo, že mám jako manželka ředitele protekci. Takže jsem si ještě ve 42 letech udělala diplom zdravotní sestry. Potom jsem pracovala v nemocnici na tuberkulózním oddělení.

Když jste v sedmdesátých letech šla do důchodu a krátce nato zemřel váš manžel, našla jste si nové pole působnosti – napřed jste po Čechách provázela německé turisty a potom jste začala jezdit do německých škol a seznamovat žáky s vašimi osudy. V devadesátých letech jste něco podobného chtěla dělat v Česku. Jak jste uspěla?

Bohužel tady nebyl velký zájem. V Budějovicích jsem byla asi tak třikrát na Anglickém gymnáziu a ještě jednou na jiném gymnáziu, a to je všechno.

S jakými reakcemi jste se mezi mladými lidmi v Německu setkávala?

Vždycky jsem začínala tím, aby neměli zábrany, že neznám žádnou pomstu nebo nenávisť, že mi jsou tyto vlastnosti cizí. Vyzývala jsem je, aby se nestyděli na cokoli ptát, že vím, že hrozně moc vědí, poněvadž v německých školách je opravdu cepují. To se nedá srovnat s naší mládeží. Němečtí školáci toho o nacismu vědí hodně odmala, i v nižších třídách. Já jsem jednou v Bonnu odmítala jít snad do třetí třídy, říkala jsem, že ty děti to nepochopí. Potom jsem tam přece jen šla a tam bylo nejvíc dotazů, protože malé děti nemají zábrany. Jsou spontánní, ruce měly věčně nahoře, ani jsem nestačila odpovědět, protože už zvonila přestávka. V jedné třídě se staršími žáky to tak nešlo. Jejich

učitel mi vysvětlil, že oni najednou vidí živého člověka, který jim bez nějakých výčitek vypráví o svém životě, a oni se stydí. Až teď si asi uvědomí, co možná dělal tatínek a dědeček a strejda a tak dále. Proto šli z té třídy se sklopenou hlavou a ani slovo nemukli, žádný dotaz, ačkoli jsem vždy dopředu říkala: „Nemějte žádné zábrany, zeptejte se, kdybych vám nechtěla odpovídat, tak bych vám to nenabízela, ptejte se na to, co vám není jasné!“

Co je to hlavní, co jim chcete říct? Máte pro ně nějaké poselství?

Ano, aby věděli, k čemu až vedou radikální hnutí, a aby se už nikdy nemohlo stát, co se stalo. Aby si uvědomili, že nevinní lidé a děti se stali obětmi jen proto, že se hlásili k nějakému náboženství. Aby si uvědomili, jaké by to bylo obráceně, kdyby někdo jim bezdůvodně najednou zastřelil otce nebo zavřel rodinu a týral je. Aby si prostě uvědomili, k čemu extremistické myšlenky můžou vést.

PETR BROD

ŽIVÁ PAMĚŤ

Rozhovor s paní Louise Hermanovou vznikl díky organizační a finanční pomoci obecně prospěšné společnosti Živá paměť. Společnost od svého vzniku (2003) pečuje o společné vzpomínkové dědictví obětí nacismu, seznamuje s jejich odkazem širokou veřejnost a usiluje o zlepšení životních podmínek přeživších. Paní Hermanové například společnost zajišťuje od roku 2006 pomoc mladých německých dobrovolníků, kteří jí pomáhají s drobnými pracemi v domácnosti.

Navzdory vysokému věku se paní Louise Hermanová pravidelně zúčastňuje akcí, které Živá paměť organizuje od jara 2009 v českobudějovickém Regionálním kontaktním centru pro oběti nacismu a mezigenerační dialog. Na společném setkání společnosti Živá paměť a Gymnázia Česká v klášterním kostele Obětování Panny Marie v den Jom ha-šoa v roce 2010 paní Hermanová seznámila se svým osudem v době šoa kolem stovky studentů a pedagogů. Toto vyprávění se setkal s mimořádným zájmem a ohlasem, takže letos paní Hermanové k jejímu významnému životnímu jubileu – 95. narozeninám – přišli blahopřát nejen přeživší a zástupci společenských organizací a médií, ale i studenti, kteří jí připravili dárek v podobě hudebně-recitačního vystoupení.

DARINA SEDLÁČKOVÁ

Moše Isserles: ROVINY ZJEVNÉ I SKRYTÉ

Z cyklu Rabínské myšlení středověku a renesance

Moše Isserles, známý také pod zkratkou Rema, patří k nejdůležitějším rabínským osobnostem 16. století. Svým rozsáhlým pedagogickým působením ovlivnil v mnoha ohledech směr intelektuálních aktivit celé následující generace učenců. Prostřednictvím halachického díla pak určil linie aškenázského náboženskopravního myšlení přinejmenším do emancipačního období. Narodil se v Krakově roku 1525 nebo 1530 do zámožné rodiny. Nejvyšší talmudické vzdělání získal v proslulé lublinské ješivě Šaloma Šachny, důležitého proponenta tzv. pilpulistické metody studia Talmudu. Roku 1550 se s Isserlesem setkáváme znovu v Krakově, kde se stal navzdory svému mládí rabínským soudcem. Když o dva roky později zemřela ve věku dvaceti let Isserlesova žena, postavil na její památku synagogu, která (přestavná) existuje dosud.

V Isserlesově ješivě, jejíž provoz i žáky podporoval z vlastního jmění, studovali někteří z nejvýznamnějších učenců následující generace, z nichž mnozí byli spojeni s Prahou: historik David Gans, pražský rodák a univerzální myslitel Mordechaj Jaffe nebo zastánce židovské filosofie Avraham Horowitz. Moše Isserles zemřel roku 1574 na svátek učenců *Lag ba-omer*. Místo jeho odpočinku na starém krakovském hřbitově je dodnes cílem početných poutníků.

KOMENTÁŘ K ESTER

Již první Isserlesovo vydané dílo, komentář ke knize Ester s názvem *Mechir jajin*, by mu patrně zajistilo pevné místo v dějinách hebrejského písemnictví raného novověku. Isserles sepsal tento drobný spis na jaře roku 1556, když kvůli epidemii opustil Krakov a uchýlil se do městečka Šidlovice poblíž Varšavy: „*Nemohli jsme oslavit Purim hostinou a veselím a odvrhnout zármutek a úpění (Iz 35,10), řekl jsem si proto, že se potěším svou prací.*“ Přestože komentář vznikl jako příležitostný spis, autor si byl dobře vědom jeho významu, což je zřejmé z toho, že jej nechal roku 1559 vytisknout v italské Cremoně. Isserles patřil k těm učencům 16. století, kteří se nehodlali spokojit s interpretací biblických textů na jejich doslovné rovině (tzv. *pšat*), a vykládá Svitek Ester alegorickým způsobem, který odhaluje jeho zájem o hlubinný význam biblického textu. Úvod ke svému komentáři otevírá citátem z knihy *Zohar*, klasického textu středověké kabaly,

podle něž Tóru nelze chápat jako vyprávění profánních příběhů: „*Kdyby tomu tak bylo, i my bychom dnes uměli takovou Tóru ze světských vyprávění vytvořit.*“ V souladu s tímto pojetím není Tóra literaturou, ale symbolickým sdělením hlubinných tajemství o Bohem stvořeném světě v jeho celistvosti. Charakter Tóry odráží polaritu a současně paralelnost dolního hmotného světa a vyšších duchovních světů. Aby mohlo zjevené tajemství o nehmotných rovinách stvořeného světa přetrvat ve

Moše Isserles, kresba z publikace *Geonej Jisrael*.

spodním světě a současně aby se tento svět nezhroutil, halí se duchovní Tóra stejně jako nejvyšší lidská duše v hmotu. Právě doslovná rovina vyprávění a příběhů Tóry je tímto hmotným „oděvem“ (aramejsky *levušá*).

Vzápětí však Isserles odkazuje na Maimonidův filosofický spis *Průvodce tápajících* a na komentář k tomuto spisu od rabi Šem Tova ibn Šem Tova (I, 36), kde tento autor píše: „*Kdo se domnívá, že se nejedná o alegorii (mašal) poukazující k jiné věci, je hlupák. Avšak kdo se domnívá, že se jedná pouze o alegorii, je hříšník.*“ Isserles následně postuluje, že stejně jako ostatní biblické texty i Svitek Ester má svou rovinu zjevnou (*nigle*) a skrytou (*nistar*) a ve svém komentáři chápe tento svitek jako alegorii lidského života od narození až po smrt. I když do svého výkladu zapojil kabalistické učení, jeho metoda je naopak filosofická. Hned v první glose výslovně odkazuje na Platóna. Třebaže jej

znal jako většina aškenázských učenců jen zprostředkovaně, rozhodnutí zapojit takto otevřeně nežidovské myšlení do výkladu Bible bylo ojedinělé a vyvolalo posléze negativní reakci.

ISSERLES A LURIA O FILOSOFII

Kvůli citacím nežidovských autorů při výkladu biblických textů napadl Isserlese jeho o málo starší bratranec rabi Šelomo Luria (Maharšal, 1510–1573). Polemika mezi oběma učenici proběhla v listech, jež si vyměnili, a je doložena v Isserlesových responsech (*Še'elot u-tšuvot ha-Rema*, č. 6). Přestože původním tématem debaty byla otázka související s kašrutem, Luria kritizoval použití argumentů nežidovských filozofů: „*Poukazuješ na moudrost Aristotela (chochmat Aristo), toho neobřezance, jenž patří ke kazisvětům. [...] Vždyť základem žádoucího voňavého balzámu [slov Tóry] se stala slova nečistého! A nakonec budou v ústech učenců Izraele kořením svatě Tóry.*“

Isserles odpověděl zdvořile, avšak ze své pozice neustoupil. Aristotela označuje za „hlavu filozofů“ (*roš ha-pilosofim*) a zařazuje se Maimonidovým *Průvodcem*, kde je citován i Aristoteles (II, 22) a který měl již po staletí pevné místo v aškenázské knihovně. Na jiném místě použil na obhajobu filosofie starého, avšak osvědčeného argumentu, podle něž měla být filosofie ve skutečnosti židovského původu. Pouze vlivem dějinných zvrátů došlo k tomu, že moudrost filosofie byla v Izraeli zapomenuta a přežila (ovšem v částečně pokažené podobě) u ostatních národů: „*Ve skutečnosti veškeré moudrosti se filozofům a vědcům dostalo od Izraele a všechna jejich moudrost je obsažena v Tóře. Věž, že jsem viděl jednu velmi starou knihu, ve které byli popsáni všichni filozofové podle své povahy a moudrosti, jak jí dosáhli. A stálo tam, že Sakrut (to je ten, koho filozofové nazývají „Božský Sokrates“) byl první, kdo vnesl do filosofie myšlenku o existenci transcendentna. A od něj přebírali ostatní filozofové. A stálo tam, že převzal moudrost od [biblických postav] Asafa Korachovce a od Achitofela. A také se tam píše s ohledem na víru, že všechnen základ moudrosti Aristotela byl ukraden z moudrosti Šalomouna, mír s ním. Neboť když Alexandr Makedonský dobyl Jeruzalém, ustanovil Aristotela, svého učitele, nad Šalomounovou knihovnou. Ten pak na vše, co tam bylo dobré, napsal svoje jméno a přimísil do toho trochu špatných názorů, jako trvání světa od věčnosti nebo popření prozřetelnosti, jako kamufláž, aby ti, co přijdou po něm, nepoznali, že ukradl moudrost Židům.*“ (*Torat ha-ola* III, 7)

FILOSOFIE JAKO METAHALACHICKÁ DISCIPLÍNA

Isserlesův pohled na filosofii je ještě zřetelnější v jeho nejvýznamnějším nábožensko-filosofickém spise, jímž je *Torat ha-ola* (Praha 1569). Tento spis je podle profesora Elchanana Reinerja jediným systematickým filosofickým traktátem z pera aškenázského autora 16. století. Isserles se zabývá uspořádáním Jeruzalémského chrámu, popisem rituálů, které se v něm prováděly, a výčtem zařízení i předmětů užívaných k chrámové bohoslužbě. Východiskem mu jsou texty rabínské literatury formativního období, především Mišna a Babylónský talmud, jež doplňuje příslušnými pasážemi Maimonidova kodexu *Mišne Tora*. Již z předmluvy však vyplývá, že téma Chrámu je Isserlesovi pouze odrazovým můstkem k hlubším úvahám. Na obecné rovině klade do kontrastu dvě posvátné aktivity, které v rabínském judaismu nahrazují chrámové oběti a jako ony očisťují společenství Izraele od hříchu: modlitbu a studium. Isserles tvrdí, že samotná recitace liturgických textů, jež obsahují popisy obětí (*korbanot*), nedostačuje. Namísto toho vyzývá k bádání (*chakira*) o pravidlech obětí. Spis *Torat ha-ola* proto není přehledem „židovských starožitností“, ale návodem k novému typu reflektované zbožnosti a sebezpytujícího pietismu. Isserles říká: „*Dal jsem si za úkol [...] učinit rozbor zákonů o obětech a nalézt jejich hlubinné důvody (taamim) podle skutečnosti a k snadnému pochopení, takže všichni synové Izraele splní [čtetbou knihy] každého dne svou povinnost [zabývat se tématem] pravidelně chrámové oběti. Mimoto pokud se dopustí hříchu jedinec nebo celá skupina, řekne se jim, aby se zabývali studiem té oběti, která danému hříchu odpovídá.*“ (*Torat ha-ola*, Předmluva) Spis *Torat ha-ola* lze tak interpretovat jako obsahovou individuální uvažování a náboženského studia, jež Isserles klade do

Hrob Moše Isserlese na Starém krakovském hřbitově. Foto archiv.

kontrastu se zbožností spontánní, uskutečňovanou v modlitbě.

Podobně jako v komentáři ke Svitku Ester chápe Isserles Jeruzalémský chrám a vše,

co se v něm podle popisu Mišny a Talmudu odehrávalo, jako symbolickou rovinu, odrážející jednak svět (makrokosmos), jednak každou jednotlivou lidskou bytost

Interiér krakovské synagogy Remu, kterou Moše Isserles nechal postavit v roce 1553. Foto archiv.

(mikrokosmos), a tak umožňující výsledné pochopení světa i role, kterou Bůh v tomto světě přisoudil člověku. Jestliže na obecné rovině se Isserles domnívá, že „věci dole“ (*dvarim šel mata*) jsou symbolem (*dugma*) a poukazují vzhůru (*le-maala*), Chrám je souhrnem celého světa. Například rozměr Chrámu odpovídá rozměrům světa (I, 4), uspořádání a míry nádvoří velebnější, nádvoří Izraele odpovídá drahám nebeských těles, zatímco sami kněží (*kohanim*) odpovídají služebným andělům (I, 5). Oltář a jeho jednotlivé části poukazují k nebeskému vozu (*merkava*), o němž hovoří Ez 1,4–28.

Jak je z našeho výkladu zřejmé, filosofické uvažování má v Isserlesově myšlení funkci nástroje, který umožňuje proniknout za doslovnou rovinu textu (v případě Svitku Ester), nebo dokonce za zjevnou rovinu skutečnosti (v případě chrámových rituálů). Připomeňme však znovu výrok rabi Šem Tova, který Isserles bere za svůj: doslovná rovina textu a zjevná skutečnost sice nutně vypovídají o hlubších úrovních bytí, jejich platnost však není nijak narušena. Jinými slovy, Isserles sice vykládá chrámové rituály jako alegorii, současně však nijak nezpochybňuje pravdivost a smysluplnost jejich popisu v rabínské literatuře. Isserles je proto vhodným dokla-

dem oprávněnosti termínu „metahalachické disciplíny“, který zavedl v osmdesátých letech 20. století významný americký židovský historik Isadore Twersky (mimo

jiné zeť rabi Josefa Solovejčika). Twersky si, podobně jako starší historikové, povšiml rostoucího zájmu o disciplíny jako filosofie, mystika, historiografie nebo astronomie mezi židovskými učenci 16. století a klád si otázku, jaké místo měly v židovském myšlení. Poukázal pak na skutečnost, že pro všechny rabínské učence 16. století současně platí, že základem jejich vzdělání i zájmu je vždy halacha. Přesto filosofie nebo mystika nejsou pouhými doplňky, ale jak jsme viděli na příkladu Moše Isserlese, tvoří metodologický nástroj, jehož prostřednictvím je možné proniknout za doslovný význam v biblickém textu, v agadě i v halaše.

ISSERLES JAKO HALACHISTA

Vedle biblické exegeze a filosofie se Moše Isserles zabýval také astronomií a kabalou. Přesto i o něm platí, že v centru jeho zájmu stála halacha. Od mládí jej přitahovala halachická kompendia a kodexy. Začal psát komentář s názvem *Darkej Moše* ke klasickému spisu Jaakova ben Ašera (1270–1340) *Arbaa turim*. V původní podobě podobě však dokončil jen dva ze čtyř dílů (*Orach chajim* a *Jore dea*), protože se mezitím objevilo kompendium Josefa Kara *Bejt Josef*, jež bylo členěno stejně jako *Arbaa turim* a plnilo úlohu komentáře. Isserles následně spis dokončil ve zkrácené podobě, obě verze však vyšly tiskem teprve po smrti svého autora.

PAVEL SLÁDEK

PRAHA JE OSTATNĚ KOUZELNÁ...

Před sto lety pobýval v Čechách Albert Einstein

Albert Einstein přijel do Prahy z Curychu 1. dubna 1911. Navzdory svému poměrně mládí (bylo mu 32 let) zde byl přijat jako slavná osobnost. *Prager Tagblatt* přinesl o jeho příjezdu oznámení, v němž se vyzdvihovala Einsteinova práce v oborech „teorie relativity, elektronové teorie a termodynamiky“. Veřejná přednáška, kterou měl 24. května 1911 na zasedání *Společnosti německých přírodovědců a lékařů*, se stala společenskou událostí. „Celá pražská inteligence se sešla, aby zaplnila největší posluchárnu Přírodovědeckého ústavu... Einstein vystupoval velmi prostě. Tím si získal sympatie. Mluvil nešroubovaně, živě a jasně, zcela přirozeně a místy přednášku doplňoval osvěžujícím humorem. Mnohý z posluchačů žasl, jak je teorie relativity jednoduchá...“, zapsal si tehdy jeden z jeho studentů.

Čtyřčlenná rodina se ubytovala v novém domě v Lesnické ulici 7 na Smíchově, v prostorném bytě v mezaninu. Poprvé měli elektrické osvětlení v bytě a peníze na stálou služebnou. Vedle manželky Milevy a synů Hanse Alberta a malého Eduarda s nimi žila Albertova tchyně a služka Fany s dítětem, připraven byl i pokoj pro hosty. Odtud Einstein docházel příjemnou procházkou přes most Palackého a Karlovo náměstí – okolo Faustova domu – do klasicistní budovy Přírodovědecké fakulty ve Viničné ulici, kde měl v třetím patře velkou, světlou pracovnu. „Mám zde nádherný ústav, v němž se mi velmi dobře pracuje,“ píše příteli do Curychu, „s docela dobrou knihovnou a málem pracovních povinností.“ Přednášky (5 hodin týdně), v nichž se zabýval termodynamikou, molekulární teorií tepla a mechanikou kontinua, se konaly v Klementinu, semináře (2 hodiny) měl ve Viničné ulici. Z oken se otvíral výhled do bývalé klášterní zahrady Ústavu pro choromyslné v Kateřinkách. Chovanci se zde procházeli osaměle, jakoby v hlubokém zadumání, občas ale vedli mezi sebou vzrušené spory. Einstein vodil své přátele k oknům a s pohledem na společnost v parku říkával: „Zde vidíte choromyslné, kteří se kvantovou teorií nezabývají.“

„Praha je ostatně kouzelná, tak krásná, že by sama o sobě stála za větší cestu,“ láká Einstein k návštěvě přátele. Nicméně brzy shledal české hlavní město „méně útulným“, stěžoval si na českou řeč, na štěnice, špatnou vodu atd. Po příjezdu připustil, že „Češi jsou mnohem bezstarostnější, než jsem myslel“, ale zanedlouho zjistil, že „nevráživost mezi Němci a Čechy je veli-

ká“. Necítil se zřejmě dobře ani s Němci, mezi něž byl automaticky zařazován a s nimiž se téměř výlučně stýkal. „To nejsou lidé s přirozenými vztahy; panuje u nich bezcitnost a podivná směs stavovské ješitnosti a servilnosti, postrádající laskavosti k lidem. Nafoukaný přepych vedle bídy na ulici. Myšlenková poušť prostá víry.“

V SALONU BERTY FANTOVÉ

Slavný fyzik se stal brzy oblíbeným hostem úterních večerů v salonu Berty Fantové (1865–1918), mimořádně inteligentní a muzikální ženy, majitelky lékárny v pozdně gotickém domě U Jednorozce na Staroměst-

Albert Einstein před příjezdem do Prahy. Foto archiv.

ském náměstí č. 17. Na počátku století poskytovala útulek debatnímu kroužku mladých filosofů a literárně vzdělaných studentů, z nichž někteří se scházeli pravidelně také v Café Louvre pod vedením Brentanova žáka, profesora Antona Martyho. Vedle filosofie se zde přednášelo o nových duchovních a vědeckých směrech – základech psychoanalýzy, teorii relativity, transfininitních číslech nebo Planckově kvantové teorii.

Vedoucí osobností v salonu Berty Fantové byl Kafkův spolužák, filosof Hugo Bergmann, pozdější profesor filosofie a první rektor Hebrejské univerzity v Jeruzalémě, který se v roce 1907 oženil s dcerou hostitelky Elsou. Ke kroužku patřili i další Kafkovi spolužáci a přátelé – filosofové Felix a Robert Weltšchovi, historik umění Oskar Pollak, pozdější estetik Emil Utitz, z literátů třeba Oskar Baum či Leopold Pollak. Častým účastníkem byl Max Brod, zpočátku někdy také Franz Kafka. Později sem docházel Franz Werfel a občas i Egon Erwin Kisch, kteří zde předčítali své nové práce. Ze starší generace se objevil

také básník Hugo Salus, z univerzitních profesorů zakladatel tvarové psychologie Christian von Ehrenfels, matematik Gerhard Kowalewski (který zde přednášel teorii množin), Einsteinův nástupce v pražském *Ústavu teoretické fyziky* Philipp Frank a někteří další filosofové z brentanovského kroužku. Sestra Berty Fantové, antroposofka Ida Freundová, dotvářela spolu s některými dívkami atmosféru salonu předváděním náročných tanečních krací a hudebních či dramatických představení. Do salonu byli zváni také zahraniční vědci a umělci, kteří Prahou projížděli – mezi nimi byly asi nejvýznamnější návštěvy Martina Bubera, který v letech 1909–1910 v Praze přednášel své *Řeči o židovství* a měl značný vliv na ideový vývoj zdejších mladých sionistů. Častým hostem byl za svých pražských návštěv také zakladatel antroposofie Rudolf Steiner. Přicházeli sem hudebníci a dirigenti Otta Klemperer a Erich Kleiber, při návštěvě rodného města byl hostem salonu Rainer Maria Rilke, básnířka Else Lasker-Schülerová (v roce 1913) a jistě řada dalších osobností.

Pod Bergmannovým vedením a za účasti Felixe Weltšche se v kroužku systematicky po dva roky četly filosofické texty Immanuela Kanta a Hegelova *Fenomenologie ducha*. Právě v té době se zde objevil také Albert Einstein, který kroužek samozřejmě obšťastnil přednáškou o teorii relativity, na niž všichni účastníci vzpomínají, a za doprovodu Maxe Broda zahrál na housle Mozartovu houslovou sonátu. Přednášky a neformální schůzky zřejmě pokračovaly v domě Fantových až do chvíle, kdy paní Berta nahle v prosinci 1918 zemřela ve věku 52 let.

Má se za to, že právě v salonu Berty Fantové se Einstein poprvé podrobněji seznámil se sionismem. Hugo Bergmann patřil k zakladatelům nejstarší pražské studentské sionistické skupiny *Bar Kochba* a v kroužku se o sionismu a židovském obrození často a intenzivně diskutovalo. Jako zaměstnanec univerzitní knihovny se Bergmann účastnil i některých Einsteinových seminářů a častěji jej prý doprovázel cestou z Viničné do jeho bytu na Smíchově, na diskuse o sionismu si však později nevzpomíná.

EINSTEIN JAKO KEPLER

Max Brod ve svých vzpomínkách líčí Einsteina jako „pravidelného návštěvníka našich večerů, živě se účastnícího debat o Kantovi. Einstein byl přístupný všem pod-

nětům, jeho myšlenkové pochody ovšem vzaly někdy překvapivý obrat. Celkově jsme měli dojem, že máme před sebou člověka bez předsudků, velikána.“ Einstein prý Broda „stále znovu udivoval a strhával k nadšení, když pozoroval, s jakou lehkostí měnil v diskusi stanovisko, někdy dokonce na zkoušku zastával opačné hledisko a na celý problém se díval z úplně jiného úhlu. Zdálo se, že má radost, může-li zkusit všechny možnosti, jak se na vědecké podání určitého předmětu znovu podívat, a vždy tak činil s neobyčejnou odvahou..., vše vyřešil virtuózně a s úsměvem a zůstával přitom sebejistý a tvůrčí.“ Fascinován jeho osobností vytvořil Brod zčásti podle Einsteinových rysů postavu Johannese Keplera v románu *Tychona Brahe cesta k Bohu* jako mladého génia lhostejného k zmatkům světa, který se soustřeďuje výhradně na svůj úkol: „Klid, s nímž pracoval a ignoroval řeči pochlebovačů, měl v sobě něco nelidského, nepochopitelně bezcitného, jako by to přivál vítr z dalekých zemí ledu. Napadla ho pohádka, v níž žoldák prodal srdce ďáblu, aby za něj dostal neprůstřelný pancíř. To byl Kepler. Neměl srdce. A právě proto se nemusel obávat světa. Neznal lásku. A proto byl také před zmatky lásky chráněn.“ Nebo dále: „Skutečně nebylo nic, co by jej odvrátilo od tohoto jediného směru jeho existence, pro který v jeho duši plál téměř nekonečný oheň a vše velké a živoucí se zde schraňovalo jenom pro něj...“

Když román v roce 1915 vyšel u Kurta Wolffa, každý údajně hned poznal Keplerovu předlohu. Einstein si prý knihu půjčil a „přečetl s velkým zájmem“ a Brodovu portrétní neodporoval: „Je to zajímavě napsáno mužem, který zná úskalí lidské duše.“ Když ale v roce 1949 vyšel v USA Einsteinův životopis od Philippa Franka, v němž autor podrobně uvádí citáty z Brodova románu, někteří z Einsteinových citelů proti takové charakteristice milého génia z Princetonu protestovali. Brod tehdy napsal Einsteinovi, že jde o nedorozumění a Frank jeho líčení špatně pochopil, což u slavného fyzika vyvolalo jen „dobrosrdečné veselí“ a smířující výrok, „že čas je síto, jímž projdou všechny nicotnosti do moře zapomnění“. Jak Brod ve své autobiografii vzpomíná, žádný „takový egocentrický rys já v Einsteinovi nikdy nepozoroval, naopak vždycky jsem v něm nacházel člověka dobrého, ochotného a úžas-

ně přístupného“. A nakonec dodává: „K fi- guře Keplerově přispěl lecčím podstatným a bolestným spíš můj přítel Werfel než Einstein, který byl v mém osudu jenom letným hostem.“

VĚDECKÉ VÝSLEDKY

Nejdůležitějším výsledkem šestnáctiměsíčního Einsteinova pobytu v Praze bylo, že zde našel dostatek volného času k rozvinutí svých myšlenek o gravitaci v rámci teorie relativity. V květnu 1911 uveřejnil rozsáhlou práci o tepelných pohybech molekul v pevných látkách, druhou významnou práci z pražského pobytu byl spis *O vlivu gravitace na šíření světla*, v níž předpověděl zakřivení světelných paprsků působením gravitačního pole a rudý posun spektra a navrhl způsob jeho astronomického důkazu (teorie ihned zaujala astronoma Leo Pollaka v Praze a Erwina Freundlicha z Královské pruské hvězdárny v Berlíně). Tento svůj zásadní objev později připomněl v českém vydání své populární knížky o teorii relativity.

Významnou událostí byla také Einsteinova účast na první tzv. Solvayovské konferenci fyziků v bruselském Grandhotelu Metropole koncem října 1911, na níž se

vnímali to prý někteří kolegové jako „koncil bez papeže“.

ODJEZD A VZPOMÍNKY

Již po půl roce byl Einstein rád, že se objevily možnosti další změny působiště, neboť „je jisté, že z této polobarbarské Prahy odejdu s lehkým srdcem“. V srpnu 1911 dostal nabídku profesury na Utrechtské univerzitě – a následně finančně výhodné nabídky z Vídně, Bruselu a Berlína (kam nastoupil v dubnu 1914), přátelé z Curychu se jej však snažili dostat jako profesora na curyšskou Polytechniku, což se konečně v lednu 1912 podařilo. Když 21. května 1912 císař František Josef povolil Albertu Einsteinovi, aby odstoupil z úřadu, objevila se v *Prager Tagblattu* spekulace o úpadku vědy v Rakousku-Uhersku a domněnka, že vídeňské úřady s fyzikem vzhledem k jeho původu špatně zacházely. Tyto dohady však odmítl sám Einstein v prohlášení pro *Neue Freie Presse* i *Prager Tagblatt*: „Musím zdůraznit, že jsem v Praze neměl žádný důvod k nespokojenosti... a nikdy necítil ani nepozoroval vůči své osobě náboženskou zaujatost.“ Do Curychu se však velmi těšil a 25. července 1912 Einsteinovi Prahu opustili.

O společnosti u Fantů se Einstein v dopise vyjádřil nepříliš uctivě jako o „filosoficky a sionisticky zamořeném malém kroužku, který se seskupil kolem univerzitních filosofů; byl to malý houfec středověce působících, životu vzdálených lidí“. Nicméně vztahy s rodinou Fantových udržoval i později. Ve dvacátých letech se seznámil s Johannou Fantovou (1901–1981), snachou jeho bývalé hostitelky, která emigrovala v roce 1939 na Einsteinovo naléhání z Prahy do USA. Od konce čtyřicátých let byla zaměstnána v knihovně Princetonské univerzity a stala se jeho poslední přítelkyní. Dvořil se jí svým obvyklým způsobem – dopisy a básničkami, které někdy podepisoval *Tvůj slon*. Jezdil s ní na jachtařské výlety, chodili spolu na koncerty, několikrát týdně si telefonovali a ona jej pravidelně navštěvovala. Znamenala pro něj „kus Starého světa“, po kterém Einstein až do konce života nepřestával toužit. Po smrti Johannы Fantové byly na Princetonské univerzitě objeveny její deníkové zápisky, v nichž s půvabem zachytila mnohé výroky slavného duchodce – je to jediný podrobný dokument z posledního období Einsteinova života. Jeden z posledních zápisků v jejím deníku nese datum 10. 4. 1955, osm dní před Einsteinovou smrtí: „Celý den se snažil napsat rozhlasové poselství pro Izrael, a nepodařilo se mu ho dokončit. Tvrdí, že je úplně hloupý, že si to vždycky myslel a že jen čas od času se mu podařilo něco pořádného vykonat.“

ARNO PAŘÍK

První patro původně gotického domu U Jednorozce na Staroměstském náměstí, kde se konaly salony Bertý Fantov. Foto autor, 2011.

měl vybraný kruh vědců pokusit o jakési shrnutí kvantové teorie a teorie záření. Za předsednictví Hendrika Lorentze a organizace Walthera Nernsta se tu sešlo přes dvacet nejslavnějších evropských fyziků včetně Maxe Plancka, Ernsta Rutherforda, Maurice de Broglie, Henriho Poincaré, Marie Curieové či Wilhelma Wiena. Einstein nazval chystané setkání „čarodějnickým sabatem“ a stěžoval si: „Tíží mě ty moje plky pro konferenci v Bruselu.“ Ačkoli byl ze zúčastněných zdaleka nejmladší, byl pověřen závěrečným referátem, který na všechny přítomné udělal nejlepší dojem. Později se konference *Conseil Solvay* konaly každé dva roky, a pokud se jich Einstein nemohl účastnit,

POD TITOVÝM OBLOUKEM

Kam se poděl svícen z Jeruzalémského chrámu

Odpověď na tuto otázku hledají lidé už po staletí a každá generace přichází s nějakou vlastní teorií či hypotézou. Kam se však svícen poděl doopravdy? Kam přišel poté, co se ho zmocnily římské legie, které zničily Jeruzalém a zbořily Chrám? Závěry historiků či filosofů si navzájem odporují. Osudy velké menory z Jeruzalémského chrámu mají také řadu literárních zpracování, jejichž autoři nešetří fantazií ani domněnkami.

V poslední době se tématem zevrubně zabýval Salomon Malka, francouzský novinář, spisovatel specializovaný na židovskou historii a také ředitel rádia

RCJ (*Radio de la Communauté Juive*), francouzského židovského rozhlasu. Obrátil se s dotazy na učence a specializované historiky v Itálii, Francii, Izraeli a USA a vytvořil vlastní teorii osudu proslulého svícnu. Výsledkem jeho zkoumání je kniha *Sous l'Arche de Titus (Pod Titovým obloukem)*, která vyšla vloni na podzim ve francouzském nakladatelství Armand Colin.

Důvodem k napsání knihy nebyla snaha přijít s novou senzací a podle autorova vyjádření ani snaha řešit nějaké filosofické či náboženské tajemství. Téma chápe především jako otázku pro historiky. A protože je to téma široké a komplikované, rozrostl se text, původně zamýšlený jako delší článek, do celé knihy.

Nápad se – v souladu s názvem knihy – skutečně zrodil pod vítězným obloukem císaře Tita na Fóru Romanu v Římě. Při pohledu na slavný vlys, zobrazující židovské zajatce, kteří nesou v triumfálním průvodu na ramenou svícen uloupený z Jeruzalémského chrámu, asi leckoho napadne, co se se svícem stalo, kam se poděl a proč ho už nikdy nikdo nenašel?

Po svícnu, který byl a je symbolem judaismu, jako by se doslova slehla země. A také jako by zcela zmizel z paměti. Zmínky o jeho dalším osudu se takřka nevyskytují ani v pověstech a historkách, této kolektivní paměti, která často uchovává spory toho, co se událo.

NĚKOLIK SVĚDECTVÍ

Několik svědectví však k dispozici přece jen máme. V Talmudu najdeme vyprávění dvou rabinů, kteří tvrdí, že za svého pobytu v Římě viděli předměty, které pocházejí z Chrámu, mezi nimi menoru a chrámovou

oponu. Na chrámové oponě byly stopy krve, která z ní každoročně na Jom kipur vytryskne. Text je ze 4. století, bohužel nic dalšího se tu už nedozvíme.

Benjamin z Tulely, slavný židovský cestovatel ze Španělska, navštívil ve 12. století mnoho tehdejších židovských obcí ve Středomoří i v Asii. Během své cesty po Itálii zaznamenal vy-

právění Židů z římské čtvrti Trastevere, kteří ho ujišťovali, že předměty z Jeruzalémského chrámu se stále nacházejí v Římě, a sice v kryptě kostela San Giovanni in Laterano, kam je měl umístit sám Titus. Ale rabin a cestovatel z Navarry k tomu dodává, že se jedná o řeči, na kterých není nic jistého.

Jak se blížíme k současnosti, hypotézy přibývá. Stefan Zweig soudí, že svícen byl

nu, jiná verze říká, že svícen byl hozen do Tibery, další, že byl roztaven, aby se naplnila církevní pokladna... Teze více či méně fantastické. Svícen se měl rovněž nacházet v blízkosti Carcassonne, v Rennes-le-Chateau v Převorství síónském, kde ho v druhé polovině 19. století objevil kněz Béranger Saunier během oprav farního kostela a financoval z jeho hodnoty tuto nákladnou rekonstrukci i stavbu vlastního sídla. A potom je tu ještě Cosenza v Kalábrii, kde je podle tradice na dně řeky Busento pochován král Vizigótů Alarich se svými koňmi a se vším bohatstvím, které získal ve vydrancovaném Římě.

CO Z TOHO VŠEHO JE JISTÉ?

Především triumfální průvod v Římě, kterému basreliéf propůjčil nesmrtelnost. Tehdy se menora nade vši pochybnost v Římě nacházela. Josephus Flavius, který byl v Římě a triumfu přihlížel, ji detailně popsal: defilé před Titem a Vespasiánem i kořist z bitev – oponu oddělující nejsvětější svatyni od zbytku chrámu, rituální nástroje, stůl pro předkládání obětí a obrovský svícen, který vidíme uprostřed vlysu. Samozřejmě se může tvrdit, že svědectví Josepha Flavia není spolehlivé. Byl to historik a novinář v žoldu flaviovců, to bezpochyby, ale těžko si představit důvod, který by ho vedl k tomu, aby zachytil triumf svých příznivců zkrlesně a popisoval situaci jinak, než jak se odehrála.

Také povídka Stefana Zweiga *Pohřbený svícen* není založena, jak Salomon Malka dokládá, pouze na fantazii slavného spisovatele. Podle některých historických pra-

Titův oblouk na Fóru Romanu. Foto archiv.

Levý reliéf oblouku: Židovští zajatci nesou sedmiramenný svícen a další trofeje z Chrámu. Foto archiv.

převezen zpět do Jeruzaléma. Paul Veyne, francouzský archeolog a specialista na antický Řím, je toho mínění, že spočívá na mořském dně v úrovni Kartága. Po vydrancování Říma ho Vizigótové s ostatní kořistí naložili na loď, která pak při tažení do Afriky ztroskotala. Značně rozšířená je teze, podle které je menora stále ve Vatiká-

menů byla menora převezena do Konstantinopole a uložena v paláci císaře Justiniana. Ten se ale obával, aby její přítomnost v místech, pro která nebyla určena, nepřinesla neštěstí městu i říši, a proto ji dal převézt do Jeruzaléma a umístit v kostele řečeném Nea, který pro ten účel nechal postavit. Kostel byl později zcela zničen zemětřese-

ním a svícen zůstal někde pod jeho rozvalinami. Archeologické vykopávky však ohledně svícnu a jeho osudu nic nového nepřinesly.

Teorie Paula Veynea je jednoduchá. Svícen leží na mořském dně někde mezi Sicílií a Kartágem. Kdyby se vyvinulo dostatečné úsilí, bylo by ho možné za současného stavu podmořské archeologie najít.

A tvrzení, že svícen leží někde v obrovských depozitářích vatikánských muzeí? K tomu kniha uvádí, že oficiální

Detail Poussinova obrazu se svícenem.

představitelé Izraele se na Vatikán několikrát obrátili s prosbou, zda by bylo možné zahájit v tomto směru pátrání. Žádosti se však zatím vždy setkaly se zdvořilým mlčením.

Moše Herr z Hebrejské univerzity v Jeruzalémě upozorňuje, že svícen, který můžeme vidět na basreliefu Titova oblouku, nesouhlasí ve všem s popisem chrámového svícnu v Bibli a v rabínských textech. Tady autor cituje už zmíněného Veyna: „Basreliefy byly v té době tak trochu jako nástěnné noviny: zobrazovaly války a oslavovaly vítěze. Triumfální průvod se odehrával ve městě, zatímco sochaři působili v místech, která dnes známe jako náměstí Navona, kde podle kreseb reprodukovali požadované scény pro výzdobu oblouku. Moše Herr má pravdu, když říká, že menora na basreliefu má osmiboký podstavec, zatímco popis v Bibli mluví o podstavci o třech nohách. Je ovšem velmi pravděpodobné, že kreslíři se snažili zachytit především postavy a jejich tváře a při dokončování detailů si občas pomohli vlastní inspirací či fantazií. To nijak nepochybně celou scénu ani přítomnost svícnu uprostřed ní.“

POUSSINŮV OBRAZ

Na obálce knihy je reprodukován obraz francouzského malíře Nicolase Poussina *Zničení a vydrancování Jeruzaléma* ze 17. století. Je to jedno z mála pláten, která zachycují boj Židů proti Římanům a zničení Jeruzalémského chrámu. I on má svou zvláštní historii. Byl několikrát ztracen a znovu nalezen, naposledy v jedné koňské stáji v Londýně. Díky úsilí sira Isaiaha Berlina a vrchního rabína Jonathana Sackse ho získalo Jeruzalémské židovské muzeum, kde se dnes nachází. Salomon Malka ho vnímá jako svěbytný pramen, s kterým dále pracuje:

„Za situace, kdy nemáme k dispozici spolehlivý důkaz a kdy také v kolektivní paměti chybí záznam vztahující se k osudu menory, se může každý svobodně dohadovat, co se s ní mohlo stát. Pokud jde o mne, pokusil jsem se rozřešit záhadu skrze to, co jsem viděl a našel na Poussinově obrazu s tématem zničení Chrámu.“

Prekvapující je skutečnost, že jsou to Židé, kdo vynáší svícen. Vystavují ho před římskými vojáky u brány Chrámu, jako by chtěli říci: Berte, to je to, co je pro vás zajímavé! Víme, že ve stejnou dobu, kdy vzplanul Chrám, se Židé za noci postranními cestami vydávali k Mrtvému moři, aby tam ve velkých hliněných nádobách ukryli svůj skutečný poklad, pilíře judaismu: rukopisy, svitky, texty, knihy. To považovali za nejcenější, co bylo třeba uchovat. Zlato, stříbro a slonovinu ukazovali Židé Titovi a jeho oddílům jako „návnadu“, aby zatím mohli to pro ně nejdražší a nejcenější – svitky Tóry, knihy Proroků, Píseň písní, Žalmy – zachránit a ukrýt v jeskyních. Svícen byl umístěn tak, aby se pozornost Římanů soustředila na falešnou stopu, a získal čas zachránit skutečné duchovní dědictví a ukrýt je na spolehlivém místě. Na tak spolehlivém místě, že všechny ty rukopisy byly – a to je velmi silná symbolika – nalezeny ve stejný den, kdy byl vyhlášen Stát Izrael.

Vyprávěli mi, že v Muzeu knihy v Jeruzalémě má existovat i v současné době zařízení ovládané zvláštním tlačítkem. To by se mělo použít v případě totální války nebo nukleární hrozby; poté by se celý sál se všemi manuskripty zanořil do podzemí. Nedávno jsem to vyprávěl na jedné konferenci v Marseille. Po programu ke mně přišla elegantní dáma z izraelského generálního konzulátu a sdělila mi, že jakživa o nějakém takovém tlačítku neslyšela.

Dobře tedy, že jsem ve svém referátu použil kondicionály. Ale jak říkají Italové: „Pokud to není pravda, je to dobře vymyšleno!“

(S použitím rozhovoru se Salomonem Malkou, otištěném v Information Juive v listopadu 2010 připravil a z francouzštiny přeložil jd.)

GLOBÁLNÍ FÓRUM 2011

(dokončení ze str. 3)

Nikde není lépe popsáno, jak Židé zneužili moc, a není lepší návod jak s moci eticky nakládat. Antisemité tu knihu často citují, aby nás trápili, ale my si myslíme, že toto je základ naší morální síly. Jenomže tohle své děti moc neučíme. Spíš jim vykládáme historii přežití, jako je Purim. Nezdůrazňujeme ale, že Kniha Ester končí pogromem. Když tedy kritizujeme Izrael, chceme, aby rovnost z Deklarace nezávislosti platila i na Západním břehu. Myslíme si, že tohle je ten správný proizraelský postoj.“

Tato debata, pro mnohé překvapivá, byla jen slabou předehrou toho, co následovalo na seminářích a „workshopech“. Tady byl dán prostor nejen umírněným aktivistům z hnutí Šalom achšav (Mír teď), ale i velmi radikálnímu hnutí B'etselem, které dlouhodobě kritizuje svou vlastní izraelskou vládu za údajné porušování lidských práv.

ACCESS

Druhou část výročního zasedání AJC vždy tvořila mezinárodní konference, ve které byl dán prostor všem účastníkům ze zahraničí. Letos se obdobné setkání konalo jen jako „kulatý stůl“. Přesto to bylo setkání velmi cenné, zazněly zde referáty o situaci různých židovských komunit, od Turecka (zdejší podmínky se za poslední období zhoršily snad nejvíce ze všech zemí) až po Austrálii.

Víkendový program ovšem patřil tentokrát někomu jinému – mladým. Ti pod svou hlavičkou ACCESS (Přístup) zcela převzali taktovku a zajistili vše od techniky po program. Jejich organizace vznikla před šesti lety v Atlantě. Dnes působí ve všech místních uskupeních AJC a mladí si sami určují své priority. Nepřekvapí proto, že se většina odehrává doslova online na Facebooku, Twitteru a YouTube. To platilo i během konference. Jen příprava dvou dokumentů probíhala postaru, v debatních skupinách. První z nich se jmenuje „Prohlášení o občanské angažovanosti“ a vytyčuje etické a morální zásady, podle nichž se židovské organizace chtějí nadále řídit. Druhé se týká Izraele a způsobů, jakými je třeba čelit jeho delegitimizaci.

I při letošní konferenci bylo jasné, že AJC jde s dobou. Od projevu Louise Marshalla před sto lety, jímž naše pojednání začalo, tomu tak vždycky bylo. Jestli tomu tak bude i nadále, dozvíme se na Globálním fóru 2012.

(Více na www.ajc.org, www.ajc-access.org.)

TOMÁŠ KRAUS

NĚMECKY MLUVÍCÍ PRAHA

O jednom studentském projektu

„Hrozně nerad paušalizuji, ale k výuce dějin na českých školách mám značné výhody. U nás se dějepis učí pořád poměrně konzervativním způsobem. Trváme na tom, aby se podrobně probíral pravěk, antika. Každý dějepisář musí odvyprávět, jak šel Hannibal přes Alpy, jak Řekové zvítězili u Marathonu. Výsledkem je, že studenti umějí skvěle popsat, jak ten Hannibal šel přes Alpy a jak Řekové zvítězili u Marathonu, ale nevědí takřka nic o moderních dějinách, zvláště pak o období po druhé

světové válce, protože většina středních škol končí výuku dějepisu druhou světovou válkou,“ říká PhDr. Radek Aubrecht, který vyučuje dějepis v pražském gymnáziu Na Zatlance. „Data jako 1948, 1968, 1989 téhle mladé generaci už skoro nic neříkají, což mi připadá trochu paradoxní. A ačkoli politici o česko-německých vztazích tak rádi mluví, probírají se ve školách velmi zjednodušeně. Já se snažím učit především moderní dějiny a snažím se upozorňovat studenty na to, že tu existovala i jiná etnika, jiné národy, že Praha nebyla jen česká.“

O tom, že doktor Aubrecht nemluví pouze akademicky, svědčí projekt, který již tři roky připravuje se svými studenty. Jeho pracovní název zní „Německy mluvící Praha“ a jeho cílem je získat co nejvíce informací o zajímavých osobnostech, které v Praze žily či načas působily před druhou světovou válkou a jejichž hlavním jazykem byla němčina. Odhaduje se, že zhruba tři čtvrtiny této populace tvořili Židé.

LIDÉ, SPOLKY, INSTITUTE

Projekt je součástí výběrového dějepisného semináře pro 3. ročník a účastní se ho osmnáctiletí studenti, němčináři i ti, kteří německy neumějí, ale při práci mohou využívat své znalosti angličtiny, popř. francouzštiny.

Vedle samotného tématu dějin česko-německých vztahů mapují studenti osudy a dílo významných a zajímavých pražských Němců: literátů, umělců, vědců, lékařů, architektů, politiků, podnikatelů, divadelníků, ale i sportovců, a také dějiny různých německých spolků, divadel a univerzit.

Jak práce na projektu probíhá? R. Aubrecht vysvětluje: „Primárně se zabýváme literaturou, která je k dispozici, ale chodíme i do terénu: v současné době třeba obcházíme pražské hřbitovy a hledáme na nich náhrobky osobností spjatých s pražskou německou kulturou a dalšími oblastmi. Spíš jako zpestření jsme navázali

kontakt s některými institucemi v zahraničí a s několika potomky různých pražských rodáků; většinou to jsou lidé, kteří emigrovali do Ameriky nebo jiných anglicky mlu-

vících zemí.“ Na otázku, které zajímavé lidi takto našli, odpovídá učitel: „Náhodou jsme narazili třeba na jistého Alexandra Kafku, který byl více než třicet let výkonným ředitelem Mezinárodního měnového fondu. Byl to syn Bruna Kafky, což byl rektor Německé univerzity v Praze a bratranec Franze Kafky. Pan Alexander emigroval, když mu bylo jednadvaacet, žil v Brazílii a nám se podařilo nalézt jeho dcery, které přislíbily, že nám pošlou nějaké materiály, snad dokonce vzpomínky svého otce.“

LEXIKON

Cílem studentské práce je shromážděný materiál zpracovat a poté vydat jako knihu: „To by byl pro studenty nejlepší dů-

kaz, že práce měla smysl, že ji nepsali jen proto, aby ji učitel oznámkoval a uložil do šuplíku. Vy-dali bychom biografický lexikon, v jehož úvodu by byla představena německá komunita v Praze, následoval by klasický biografický heslář se základními daty plus odkazy na zdroje. Zahrnoval by i ilustrace: fotografie lidí, architektonických děl, popřípadě bust či náhrobků. Hesel bude zhruba čtyři sta, v současnosti jsou hotové tři čtvrtiny slovníku.“

Nalezli studenti dosud nepublikovaná fakta? Podle R. Aubrechta byly rámci

projektu doplněny či upřesněny životní osudy např. lékařů Rudolfa Altschula a Karla W. Aschera, historika Hanse Kohna, architekta Ernesta Mühlsteina, muzikologa Paula Nettla či ekonomu Alexandra Kafky.

Vedle hesel známých německých židovských osobností zaujmou čtenáře jména, která, ač by si pozornost zasloužila, upadla v zapomnění. Namátkou jmenujme lékaře A. Epsteina, pedagoga a spisovatele H. Homberga, žurnalistu a autora cestopisů R. Katze, širší rodinu žurnalisty E. E. Kische – jeho strýce rabína a teologa A. Kische a jeho bratrance fyziologa B. Kische. Dále zmíněného historika H. Kohna či matematika J. J. Kohna, herce L. Kramera, kabaretiéra K. Robitscheka, ilustrátora W. Triera a desítky a desítky dalších. Významné jsou samozřejmě zdroje, pečlivě uvedené u každého medailonku, podle nichž může čtenář dohledávat podrobnější informace v knižních publikacích i periodikách.

Lexikon nebude vědeckou prací, jistě neobsáhne veškeré informace, ale už jeho pracovní verze napovídá, jak důležitá (a překvapivě dosud chybějící!) publikace díky studentům a jejich učitelům vzniká. Prostřednictvím několika stovek hesel si čtenáři budou moci učinit opravdu dobrou představu o bohatosti, rozmanitosti i kvalitě předválečné pražské společnosti. Na stránkách slovníku sledujeme historii 20. století, období tvůrčího soužití tří národů, dobu nacismu i poválečného odsunu. V medailonech několika německých akademiků nacházíme zmínku o jejich politické angažovanosti v NSDAP, u jiných zase snahu pomáhat židovským kolegům;

v heslech čteme o lidech, kteří byli mostem mezi kulturami předválečného Československa, i o těch, kteří hájili především zájmy svého národa. V lexikonu ožívají osudy lidí, kteří spo-

Příkopý – Graben, korzo německy mluvících Pražanů. Foto archiv.

luytvářeli prostředí, v němž dnes žijeme, a míru jejich podílu na něm si ani neuvědomujeme, mj. právě proto, že nám chybějí ucelené informace. Lze tedy jen doufat, že svůj projekt studenti zdárně dokončí a že jejich práce bude výzvou pro ty, kdo se tématem zabývají na profesionální úrovni.

ALICE MARXOVÁ

SYNAGOGA V IDEÁLNÍM MĚSTĚ

Kulturní památka světového dědictví

Renesanční Itálie se svým ohromujícím rozvojem umění, písemnictví i architek-

Sabbioneta: Knížecí palác na Knížecím náměstí. Foto Archimedes Cibulka.

tury přišla kromě jiného s jednou novinkou: s urbanismem v moderním slova smyslu. Začala vymýšlet projekty ideálních měst a občas je i uskutečnila. Namísto živelného rozvoje a projektování jednotlivých budov a paláců (což však dodává středověkým městům velkou část jejich půvabu a malebnosti) přicházejí inženýři a učenci s promyšleným uspořádáním domů, ulic, veřejných budov, paláců a chrámů i s fungováním každodenního provozu. Jedno takové město postavil v druhé polovině 16. století kníže Vespasiano Gonzaga Colonna, příbuzný mocných Gonzagů sídlících v Mantově, jako hlavní město svého maličkého nezávislého státečku v nížině řeky Pádu. V městečku Sabbionetě, které se zrodilo a ve svém významu i zemřelo spolu s ním, nechal vybudovat a freskami vyzdobit svůj palác, postavit kostely, školy a akademii a zejména Teatro Olimpico all' Antica, divadlo, na jehož stavbě se podílel Palladiův žák Vincenzo Scamozzi a které patří vedle slavného divadla ve Vicenze k nejkrásnějším renesančním divadelním budovám. Sabbioneta se také až do dnešních časů honosí zachovanými původními hradbami, které vytvářejí se svými šesti bastiony při pohledu shora podobu hvězdy.

SABBIONETŠTÍ ŽIDÉ

Na mimořádném období v době renesance se podíleli i místní Židé, kteří tu žili od roku 1436. Zpočátku se jednalo pouze o několik osob, ale s rozvojem Sabbionety se dostavili další, mezi nimi i tis-

kařské rodiny Foa a Forti. Od roku 1551, kdy byly založeny židovské tiskárny v dnešní via della Stamperia, zde vznikla řada knih, které se pro svou kvalitu i typografii počítají k nejlepším hebrejským tiskům 16. století. Židé se účastnili života a kulturního provozu města v takové míře, že Vatikán považoval za nutné předvolat knížete Vespasiana a napomenout ho pro „přílišnou ochranu Židů a jejich nadměrné styky s katolickými obyvateli Sabbionety“.

Po smrti knížete Gonzagy žili Židé v městečku v různém počtu až do konce 19. století. Spontánně se (nikdy zde neexistovalo ghetto) soustředili do bloku domů mezi piazza San

Budova na náměstí San Rocco se synagogou ve třetím patře. Foto D. Korte.

Rocco, via Campi a via Pio Foa, kde si také zřídili třetí (a poslední) synagogu, která se uchovala do současnosti. Spolu s celým městečkem a blízkou Mantovou byla v roce 2008 zařazena mezi kulturní památky světového dědictví UNESCO.

SYNAGOGA

Třetí synagoga vznikla v letech 1821 až 1824 v třetím patře budovy ze 17. století s vchodem z ulice Campi. Stalo se to poté, co v roce 1820, v době rakouské nadvlády, navrhla mantovská obec malým obcím v oblasti, aby přešly pod její správu. Sabbionetští Židé nejenomže tuto nabídku za-

mitli, ale rozhodli se zvětšit stávající synagogu. Úkolem pověřili architekta a zdejšího rodáka Carla Visioliho. Na vstupních dveřích je datum 5584 (1823–1824) a nápis v hebrejštině „Mezi jeho rameny sídlí“ (Deut. 33,12). Áron ha-kodeš a bima jsou na východní straně místnosti, naproti vchodu. Áron je zděný a má tvar chrámu, jehož štít, spočívající na dvou sloupech z nepravého mramoru zakončených korintským hlavicemi, je ozdoben korunou a hebrejským nápisem „Učení totiž vzejde ode mne, mé právo lidem zasvitne“ (Izaiáš 51,4 a Přís. 3,18). Má dvě dřevěné okenice zdobené zelenou a zlatou barvou a rozdělené na šest polí pod lunetou. Přístupuje se k němu po několika schodech, vedle kterých se nachází malá bima. Okolo áronu a bimy je mřížoví z tepaného železa. Po stranách visí dvě lampy, které jsou spolu s několika lavicemi z tmavého ořechu jediným zachovalým vybavením z původní synagogy. Klenbu štukováním rozděleným do obdélníkových polí vyzdobil Švýcar Pietro Bolla roku 1840. Ženská galerie na sloupech je od modlitebny oddělena hustou dřevěnou mříží. Vchází se do ní venkovním schodištěm.

Ale i nová synagoga následovala osud, který už jednou, v renesanci, potkal celé městečko. Po několika letech slavného provozu se ukázalo, že velikost sabbionetské židovské obce je záležitost dočasná. Jak Židé po emancipaci odcházeli do větších měst (hodně se jich přestěhovalo zejména do Milána), stávalo se čím dál častěji, že nová modlitebna byla poloprázdná, nastaly problémy s minjanem a bohoslužby se konaly už jen sporadicky. Dnes, za situace, kdy v Sabbionetě už žádní Židé trvale nebydlí, spravuje budovu mantovská židovská obec.

Většina lidí projíždí rovinu Pádu směrem k italskému jihu a jedině, co si přeje, je mít ji už konečně za sebou. Ale najdeme v ní ledacos, co stojí za zastávkou. Například komorní, krásnou a klidnou Sabbionetu, ideální město plné památek a s hezkou synagogou.

Áron ha-kodeš. Foto D. Korte.

JÍŘÍ DANÍČEK

SLOVENSKÝ ZÁPISNÍK III

Slovensko má inštitúciu (Ústav pamäti národa), ktorá má zákonom deklarovanú úlohu skúmať a dokumentovať zločiny fašizmu a komunizmu v rokoch 1939 až 1989. Žiaľ, činnosť ústavu, ktorý sa dostal pod politickú kuratelú SNS, je viac obhajobou ľudáckeho režimu, než činnosťou, ktorú by v zmysle zákona mal vykonávať. Jedna z posledných akcií, na ktorej sa zúčastnili aj pracovníci ÚPN, bolo kolokvium Matice slovenskej venované reprezentantovi radikálneho krídla slovenského fašizmu F. Ďurčanskému. (O kolokviu a buste Ďurčanského v Rajci viz *Rch* 4/2011.) Predstavitelia ÚPN počas emotívnej diskusie o hodnotení F. Ďurčanského nevyjadrili žiadny názor a nezapojili sa do diskusie. Krátko po kolokviu nasledovali protichodné verejné vyhlásenia Historického ústavu SAV a odborných pracovníkov ÚPN. Vo stanovisku HÚ SAV poskytnutého 10. marca Tiskovej agentúry SR sa okrem iného konštatuje: „*Odhalenie busty Ferdinanda Ďurčanského na Námestí SNP v Rajci bude popretím princípov, na ktorých stojí naša dnešná demokratická spoločnosť.*“

Stanovisko podpísal riaditeľ HÚ SAV Slavomír Michálek a ďalších trinásť historikov z SAV, Vojenského historického ústavu, Filozofickej fakulty UK v Bratislave, Múzea SNP v Banskej Bystrici, z rakúskej Historische Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften a z Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Podpísaní sa zároveň ohradili voči spôsobu, akým výsledky kolokvia o Ďurčanskom zhrnul Peter Mulík z Matice slovenskej.

„*Konštatujeme, že správa Petra Mulíka nezodpovedá obsahu kolokvia, kde odznelo omnoho viac kritických výhrad voči verejnej a politickej činnosti Ferdinanda Ďurčanského, než o jeho pozitívach. Ferdinand Ďurčanský už za prvej ČSR ako publicista bol prívržencom radikálneho krídla HSLS a smerovania Slovenska k totalitnému režimu. ... Vo vysokých štátnych funkciách spolupôsobil na upevňovaní nedemokratického režimu, ako aj na príprave, prijatí a realizácii antisemitských právnych noriem. Ako člen vlády aktívne realizoval protižidovskú politiku ľudáckeho režimu. Sme presvedčení, že v tomto spore nejde iba o osobu Ďurčanského, resp. jeho busty, ale o sofistikovaný pokus ospravedlňovať totalitný režim vojnovnej Slovenskej republiky.*“

Z pracovníkov ÚPN sa ku kauze Ďurčanského vyjadrili historici Peter Sokolovič a Martin Lacko (agentúra SITA, internetový zdroj).

Vyjadrenie P. Sokoloviča: „*Politická činnosť Ďurčanského nie je v slovenskej historiografii dodnes komplexne spracovaná. Na svoju dobu dosiahol veľmi dobré vzdelanie – bol absolventom parížskej Sorbony a profesorom medzinárodného práva. Bol nekompromisným bojovníkom za autonómiu Slovenska a od jesene roku 1938 zástancom štátnej samostatnosti. V hektickom období marca 1939 ako mladý radikál spolupracujúci s Nemeckom vyzýval z viedenského rozhlasu na dosiahnutie samostatnosti revolučnou cestou.*“

Vyjadrenie M. Lacka: „*Je priam tragikomické, no pre dnešnú prevrátenú dobu príznačné, že v samostatnej SR sa bez akejkoľvek diskusie odhalujú pamätníky*

Pamätník československej štátnosti a socha T. G. Masaryka pred budovou Slovenského národného múzea. Foto autor.

„*predstaviteľom maďarskej iredenty, no národné orientovaným osobnostiam, ktoré celý svoj aktívny život zasvätili zápasu za štátnu samostatnosť, je toto odopierané.*“

Martin Lacko sa vyjadril aj k osobe grófa Esterházyho. Dvojaký meter, ktorý inak meria v prípade Ďurčanského a Esterházyho, je očividný: „*Odhalenie busty Jánoša Esterházyho v Košiciach nemožno vnímať inak ako provokáciu a snahu vnieť konflikt do slovensko-maďarských vzťahov. Jánoš Esterházy, napriek vývoju, ktorým prešiel vo väzení, ostáva pre Slovensko symbolom iredentistickej politiky a okupácie južného Slovenska, o výsledok ktorej sa osobne zaslúžil. V prvých dňoch okupácie svojím oslavným prejavom osobne vítal hlavu maďarského štátu Miklósa Horthyho v Košiciach. ... V úzkej spolupráci s Henleinovými nacistami napomáhal nacistickej*

„*agresii proti demokratickej Československej republike, ktorú pokladal za ‚umelý útvar‘ bez práva na existenciu. ... V rokoch 1938–1945 bol poslancom slovenského snemu, čím patrila medzi čelných predstaviteľov prvej Slovenskej republiky. Vo svojich poslaneckých prejavoch oslavoval úzke spojenectvo s Veľkonemeckou ríšou a jej vodcu. Netajil sa pritom svojimi antižidovskými postojmi.*“

KRITIKA ÚPN

V priebehu minulého roku sa objavil značný počet článkov a kritických postojov k činnosti ÚPN a predsedovi jej správnej rady Ivanovi Petranskému. Väčšina článkov poukazovala na nevyvážený vzťah ÚPN k Slovenskému štátu, časť kritiky smerovala aj proti činnosti spojenej s analýzou obdobia rokov 1945 až 1989. Objavili sa kritické komentáre zo strany politikov z koalície aj

opozície, viaceri verbálnych aj písomných vyjadrení mali aj renomovaní slovenskí historici. Poukázalo sa na skutočnosť, že ÚPN spolupracuje so známymi obhajcami Slovenského štátu, najčastejšie sa poukazovalo na spoluprácu s historikom P. Mulíkom a tiež na to, že vedenie inštitúcie, ktorý má skúmať zločiny komunizmu a fašizmu, navrhla SNS, strana, ktorá roky propaguje fašistický štát a prezidenta Tisa. „*Nečudo, že dnešné vedenie, plné neoludákov na čele so šéfom Petranským, nedokáže plniť povinnosti,*

„*ktoré vyplývajú zo zákona, a to odhaľovať zločiny a obete gardistov, hlinkovcov, komunistov a eštabákov,*“ píše jeden z komentátorov (P. Getting). Komentáre pripomenuli, že z ústavu po smrti Jána Langoša na protest proti novému smerovaniu odišli viacerí zakladajúci členovia. Cieľom kritiky boli aj práce a postoje zamestnancov ÚPN, predovšetkým Martina Lacka, Petra Sokoloviča a Ondreja Podolca. Všeobecne akceptovaný historik z SAV Roman Holec napísal kritiku smerom k ÚPN aj konkrétne k osobe M. Lacka, kde upozornil, že v jeho prácach je „*veľmi laxný postoj k exaktnosti, početné omyly a faktografické chyby, ktoré potom zaplňajú recenzie a ohlasy na jeho práce. A to nielen z pera ‚marxistických historikov‘. Je na zamyslenie, ak sa takáto povrchnosť stáva normou, lebo na ňu nemá právo žiadny historik. Druhou otázkou sú Lackove*

názory, na ktoré síce právo má, ale ich jednostrannosť a ideologizáciu považujem za prevrátený obraz toľko kritizovaných marxistických prác.“ Za korunu všetkej kritiky považujem vyjadrenia premiérky vlády SR, ktorá (10. decembra 2010) na slávnostnom prejave pri príležitosti odovzdávania domácej a medzinárodnej ceny Jána Langoša povedala: „Viem, že mnohí z vás veľmi kriticky vnímajú súčasné smerovanie Ústavu pamäti národa. Na tomto mieste vám sľubujem, že ústavu prinavrátim jeho pôvodnú orientáciu.“ Mnohí poslucháči vnímali tieto slová ako signál o pripravovaných zásadných zmenách vo vedení ÚPN. Premiérka ustanovila komisiu, ktorej úlohou mala situáciu riešiť; vedie ju šéfporadca premiérky, bývalý katolícky kňaz Ján Krstiteľ Balász. Aj šéfporadca sa vyjadril podobne ako premiérka, povedal, že „za terajšieho vedenia pod pánom Petranským prestalo ÚPN plniť svoj pôvodný účel a zásadné zmeny vo fungovaní ÚPN sú naliehavé“. Nasledujúci vývoj však niesol typické slovenské črty riešenia-neriešenia a odsúvania problému. V komisii sa ocitlo viacero súčasných pracovníkov ÚPN, a teda spolupracovníkov Ivana Petranského.

Na tomto mieste by som rád podotkol, že ÚPN predstavuje extrémne katolícke prostredie. Vzhľadom k postojom katolíckej cirkvi na Slovensku k Slovenskému štátu v rokoch 1939–1945 nemôže prekvapiť proľudácka orientácia smerovania ÚPN. Ťažko sa dá očakávať, že naprávať proľudácke pôsobenie ÚPN by mohla komisia, na čele ktorej je bývalý katolícky kňaz a ktorej viacerí členovia sú spojení s jeho dnešnou činnosťou. Je príznačné, že do komisie sa napriek záujmu zo strany ÚZŽ-NO nedostal žiaden zástupca židovskej komunity. Pravdepodobne stále platí, že „Židia nemajú čo hovoriť do výkladu slovenských dejín“ (P. Mulík). V tejto súvislosti opätovne poukazujem na kurióznou situáciu, že v Správnej rade ÚPN už druhé volebné obdobie sedí zástupca nemeckej národnostnej menšiny na Slovensku pán A. M. Lang, ale zástupca židovskej komunity do nej nebol prijatý (Nemci na Slovensku v minulosti trpeli, môžu sa teda vyjadrovať k minulosti Slovenska).

NIEČO POZITÍVNE

Informácie, ktoré sme publikovali v tohtoročnom Rch (4–6), nevytvárajú optimistický pohľad na slovenské veci verejné. Aby som na záver trochu vylepšil obraz, pridávam dve správy, ktoré vnímam ako pozitívne. Každoročný pochod Slovenskej pospolitosti na uctenie Tisa a Slovenského štátu mal minimálny počet účastníkov.

(pokračovanie na str. 20)

JE TOHO DOST

Akce D.O.S.T, jak se dočítám na jejích webových stránkách, žádá Židovskou obec v Praze, aby odvolala některá svá tvrzení ze „Zprávy o stavu antisemitismu v České republice za rok 2010“. Ta Akci D.O.S.T. hodnotí jako „poměrně nebezpečný fenomén, nejen pro české Židy, ale pro celý demokratický vývoj České republiky“.

Židovskou tematiku sleduji setrvale, a tak namátkou vybírám ze svého počítače.

Předsedou Akce D.O.S.T. je Ladislav Bátor, v parlamentních volbách 2006 kandidát za xenofobní, dnes již neexistující Národní stranu. Jistě neudiví, že její protiromský rasismus byl s odporem vnímán i v židovském prostředí.

Ladislav Bátor ovšem měl a má co říci i přímo k židovství. Jak před pár týdny ukázala Česká televize, byl v roce 2005 přítomen na uzavřené přednášce „Historie, příčiny a vývoj českého protizidovství“, kterou pronesl mluvčí tehdejšího neonacistického Národního odporu Petr Kalinovský. Bylo vskutku deprimující vidět dnešního poradce ministra školství mezi vrcholnými exponenty ultrapravice, z nichž jeden již dva roky před přednáškou organizoval provokativní pochod pražským Židovským Městem.

Anebo se začteme do Bátorovy internetové *České revue*, na níž postupně uvádí své dílo *Můj národ, má vlast*. V tomto jeho, jak píše, „národně a konservativně podjatém výběru osob a jejich citátů“ se objevuje i katolícký kněz poslední třetiny 19. století Rudolf Vrba. Předseda Akce D.O.S.T. Ladislav Bátor upozorňuje na věhlas tohoto muže, který, jak píše, přežival „díky antisemitským pracím“, a za „skvělou“ označuje Vrbovu *Zkázu Slovanů*. Toto dílo z roku 1925 mimo jiné provaží teze, že Židé způsobili první světovou válku – a v tomto ohledu se tedy jeho autor nijak neliší od Hitlerova *Mein Kampf*, který začal vycházet ve stejné době.

Akce D.O.S.T. se ve svém prohlášení hlásí k hodnotě „autentického náboženství“, a které že to je, se můžeme dozvědět například od Michala Semína, ředitele Institutu svatého Josefa, dalšího předního představitele uvedené iniciativy. Ve svém textu zveřejněném na portálu „Katolík – Katolícká revue“ objasňuje, jak teologicky nahlížet vztah k Židům. „Vy máte dábla za otce,“ vybírá si z Janova evangelia, „a chcete jednat podle přání svého otce.“ Semín dodává: „Tato Kristova řeč k farizeům je stále aktuální, neboť soudobý judaismus navazuje na farizejskou linii [...]. V tomto smyslu nelze ani oprávněně tvrdit, že máme za společné dědictví Desatero.“ Mohu jen

konstatovat, že podobně vyhocený, dehumanizující antijudaismus vedl v minulosti k nesčetným projevům násilí proti Židům a dědictví takového antijudaismu sehrálo tragickou roli i v dějinách antisemitismu, včetně genocidního nacistického.

Na webových stránkách Akce D.O.S.T. však, žel, najdeme i příklady antisemitických výlevů zcela současných. Můžeme se na nich setkat s bojovným textem, který protizidovskou kampaň v období hilsneriády uvádí na pravou míru slovy, že „Hilsner byl (podle všeho) vrah, který Anežku Hružovou skutečně zabil“. Je zde polemika, jež se úderně vypořádává i s domnělým židovským původem názorové oponentky: „Příslušnice vyvoleného národa,“ čteme, „– vychována v postholokaustové éře – vidí za každým vlastencem a národovcem neonacistu.“

Akce D.O.S.T. spojila své působení s pojmy důvěra, objektivita, svoboda a tradice. Pokud je chápe tak, jak naznačeno třeba jen v židovském kontextu, neměli by být znepokojeni jen čeští Židé.

LEO PAVLÁT

(Psáno pro Rádio Česko a Roš chodeš)

Z NOVÝCH KNIH

Josef Čermák

FRANZ KAFKA

V ASSICURAZIONI GENERALI

Germanista a překladatel prof. Josef Čermák se v knize zabývá okolnostmi a souvislostmi spjatými s prvním zaměstnáním spisovatele Franze Kafky. Ten, ačkoli své životní představy nikdy nespojoval s praktickou činností, nastoupil 1. listopadu roku 1907 do tehdy jedné z největších rakousko-uherských pojišťoven Assicurazioni Generali a strávil zde necelý rok.

Vydalo Nakl. Franze Kafky v Praze roku 2011; 64 stran, dop. cena 169 Kč.

David Grossman

POHÁDKY PRO ITAMARA A RUT

Spisovatel David Grossman patří k nejvýznamnějším současným izraelským autorům a zároveň obhájcem a propagátorům mírového soužití Izraelců a Palestinců v rámci dvou samostatných států. Několik měsíců poté, co v češtině vyšel jeho román *Mít s kým běžet*, vycházejí Grossmanovy pohádky. Vtipné a nápadité příběhy z prostředí jedné izraelské rodiny nezapřou, že jejich tvůrci leží na srdci vzájemná lidská odpovědnost a snaha chápat jeden druhého.

Vydalo nakl. Garamond v Praze r. 2011. Z hebrejštiny přeložil Petr Himmel, ilustrace Monika Zemánková; 96 stran, dop. cena 198 Kč.

am

POSLEDNÍ V ROCE 2340 ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Tady abyste dostal literární cenu, tak musíte psát o vyvražďování Židů nebo o vyrovnání se s Němci,“ řekl týdeníku Respekt (9. 5.) prozaik Miloš Urban, zklamáný z vlažného přístupu kritiky k jeho poslednímu románu. ■ Ti odpudiví neonacisté, kteří se „zmocnili odkazu 1. máje“ a „pochodují vždy s randálem, by neměli zakrýt výhled na ty uhlazené. Ti do struktur prorůstají pomalu, nabízejí libivější, zředěnější“ neonacismus. „A jmenují se Janáčková, Řápková nebo Čunek“ (Britské listy, 10. 5.). ■ „Naším dávným i nedávným židovským spoluobčanům mnohé dlužíme. Nejen důstojný památník, ale například i lepší expozice v muzeu, kde se jen krčí koutek s několika nástěnkami,“ píše Strakonický deník (10. 5.). ■ Bylo jí osmnáct, když se vrátila z koncentračních táborů (mj. Osvětimi a Bergen-Belsenu). Vážila ani ne čtyřicet kilogramů, neměla kam jít a přespávala na Wilsonově nádraží. „Tam mě náhodou našel manželský pár, který mě vzal k sobě domů. Byli to úžasní lidé... oba umělci, a když zjistili, že i já ráda kreslím, tak mě dali do grafické školy. Tím ovlivnili celý zbytek mého života,“ vyprávěla mj. v příloze Hospodářských novin Víkend (13. 5.) izraelská grafička Michal Efrat, rodačka z Ostravy. Na otázku, proč emigrovala, odpovídá stručně: „Jedna totalita mi stačila.“ ■ Média, např. Mladá fronta Dnes (3. 5.), zaznamenala, že si tisíce lidí „Pochodem živých“ v bývalém koncentračním táboře Osvětim připomněly Den holokaustu. ■ Pod titulkem „Jsem pouze nástroj, na který hraje vesmír“ píše Pelhřimovský deník (17. 5.) o Gustavu Mahlerovi a cituje i jednu z modifikací jeho dalšího známého výroku: „Cítím se jako trojnásobný vyhnanec: Čech mezi Rakušany, jako Rakušan mezi Němci, jako Žid na celém světě. Všude vetřelec, nikde vítán.“ ■ HN (19. 5.) referovaly o tom, že americký prozaik Philip Roth získal mezinárodní Man Bookerovu cenu. „Proč Roth zatím nedostal Nobelovu cenu?“ ptá se autor recenze. „Možná proto, že jen píše literaturu a neplývá silami na pokrytecký boj za lidská práva.“ ■ Lidové noviny (19. 5.) popsaly životní příběh posledního majitele hradu Bítova Jiřího Haase, který „pro otcovu stranu nebyl dostatečný Žid, pro matčin belgický šlechtický rod byl pouhým novobaronem“. Podle LN „vždy dokonale oblečený vládl svému panství rukou tvrdou i dobrotivou, rozmařilou i škodolibou“. Podařilo se mu přežít protektorát, po návštěvě rudých gard v roce 1945 však spáchal údajně sebe-

vraždu. ■ Kolínský deník (30. 4.) zaznamenal že v rámci projektu „Po stopách Davidovy hvězdy“ byla v kolínské synagoze otevřena výstava „Židovské památky Kolína a okolí“ a představena kniha *Moje město Kolín – Židé v Kolíně*. ■ Všechna významná česká média (např. MfD, 28. 4.) referovala o dohodě palestinských konkurenčních hnutí Hamás a Fatah. ■ Třicet tři lidí ze sta v Česku nechce bydlet v jednom domě se Židy, 66 % s Ukrajinci, 77 % s Araby, 86 % s Romy. Dvě třetiny Čechů nechťejí bydlet ani v okolí Čečenců, Arabů či Ukrajinců. Vše zjistila agentura STEM. ■ Českokrumlovský deník (13. 5.) připomněl zakladatele a majitele větřinské papírny Ignáce (Hynka) Spiru; jeho příběh je „dnes, v době tunelování a úpadku firem s dlouhou tradicí, jen těžko uvěřitelným“. Spirovi jako Židé přišli o majetek a střechu nad hlavou, ale podařilo se jim emigrovat. ■ Žáka Adolfa Loose, architekta Rudolfa Welse, který zahynul v Osvětimi, připomněl Plzeňský deník jih (30. 4.) v rámci seriálu „Plzeňská tajemství“. Wels byl synem Šimona Welse, jehož unikátní vzpomínky, znovuoobjevené koncem minulého století, vyšly v roce 1993 v nakl. Torst. ■ V rubrice „Úspěch made in Česko“ se týdeník Týden (4. 5.) věnoval mj. osobnosti Alberta Salomona barona Rothschilda (1844–1911), „nejbohatšího muže v říši“. ■ Časopis Profit (2. 5.) v rubrice „osobnosti českého průmyslu“ zase připomněl zakladatele sirkařské tradice v Sušici Bernarda Fürta (1796–1849). ■ Pod titulkem „V Plzni opraví židovský klenot“ referuje MfD (4. 5.) o plánované rekonstrukci málo známé Staré synagogy z r. 1859. ■ Na Sigmunda Freuda si u příležitosti výročí jeho narozenin vzpomněl Region Krnovské noviny (3. 5.). ■ Domažlický deník (6. a 7. 5.) čtenářům přiblížil „Jak se kdysi žilo Židům na Kdynsku“. ■ Česká média (např. Britské listy 13. 5.) zaznamenala rozsudek nad dozorcem z nacistického tábora smrti Demjanjukem (91), spoluodpovědným za smrt téměř třiceti tisíc lidí. Byl odsouzen k pěti letům; do vězení však vzhledem ke zdravotnímu stavu nenastoupí. ■ Pod zlověstným titulkem „Městu vládne židovská kultura“ oznamoval Nový život (5. 5.) zahájení Dnů židovské kultury v Mikulově. ■ I letos bylo v Terezíně na Jom ha-šoa přečteno nahlas sto jmen obětí někdejšího ghetta. Protože v Terezíně za protektorátu zahynulo třicet pět tisíc vězňů, spočítala MfD (3. 5.), že poslední jména tu zazní v roce 2340. (tp)

Z DOPISŮ REDAKCI

...Chci Vám oznámit, že 5. 2. 2011 zemřel v Rišon le Cion v Izraeli Michael Honey (Honigwachs), nar. 1929 v Novém Jičíně. Míša byl jedním z posledních „Läuferů“, který pracoval v Birkenau ve zdravotním bloku ve „Familienlageru“, a jakožto takový, svědkem události vraždy zářijového transportu 8.–9. 3. 1944. Žil dlouhá léta v Londýně a později v Izraeli. Byl členem Bejt Terezin v Givat Chaim. Loučím se s ním jménem přátel BT.
Petr Erben, Aškelon

Ad Rch 4/2011

...Druhý zajímavý příspěvek na str. 6–7 a dále uvádí, že středověké rukopisy obsahují mnoho informací. Dovolují si podat informaci, že můj dědeček Samuel Weisz našel v průběhu první světové války ve staré modlitební knize předpis na výrobu mýdla. Protože dostával k platu deputát ve formě hovozího masa, řezník byl liška mazaná a do masa zamotával hroudy loje, který se nevyhazoval, ale skladoval, a pak v letech 1917/1918 z toho loje vařili dle tohoto receptu mýdlo, vlastně se zmýdelňovaly estery mastných kyselín. Jeho dědeček byl zpracovatelem syrové ovčí vlny na vlákna určená k pletení nebo tkaní. Aby bylo možno ovčí vlnu zpracovat, tak se musela odmastit, práním s mýdlem zbavit lanolinu. Recept na výrobu mýdla byl rodinným stříbrem a v rodině to uměla matčina starší sestra Cilka Weisz, která na přelomu let 1919–1920 odjela do USA za prací. Dřela a neprovdala se. Majetek pak likvidoval sbor u synagogy v New Yorku v 75. ulici. Je možné, že tato modlitební kniha se dostala do archivu středověkých rukopisů. Moje maminka mluvila o velmi staré modlitební knize, v jejíchž deskách byl recept na výrobu mýdla. V této knize má být jméno Weisz a data úmrtí a narození několika generací. Předci prý údajně přišli z východu. Děkuji za to, že jste si mé povídání přečetli, a za to máte též doklad, že někdo podrobně čte váš časopis.

Ing. V. Duřová-Richterová, CSc.

Vážená redakce Roš chodeš, s potěšením Vám sděluji, že pan Aleš Hanek připravuje pamětní kameny (Stolpersteine) pro manžela a syna paní Holubové. Paní Holubová byla provdána za Hanuše Löwyho a ten jako i syn Pert Löwy zahynuli v Osvětimi; jejich připomínka bude před domem na dnešní Sokolovské 57 v Karlíně.

Paní Holubová si vzala po druhé světové válce své dívčí příjmení. V sedmdesátých letech pracovala v redakci Věstníku ŽNO jako sekretářka dr. Iltise, nakonec byste si ji někteří mohli pamatovat. Paní Holubová se narodila v roce 1905 a zemřela v roce 1984, je pohřbena na Novém židovském hřbitově.

Svým způsobem to byla Vaše kolegyně a tím si ji dovoluji připomenout.

Jiřina Fleischmanová, rodačka z Karlína

IZRAEL: Svatba Fatahu s Hamásem

Že Palestinci chtějí vlastní, životaschopný stát, je známo už dlouho. Že ideu „řešení v podobě dvou států“ podporuje i Izrael, je známo též. Ke konstantám mezinárodní politiky patří i přesvědčení, že vznik palestinského státu by měly dojednat izraelská a palestinská reprezentace a že dokud se Hamás v Gaze nevzdá teroru a neuzná právo židovského státu na existenci, má smysl jednat pouze s Fatahem prezidenta Mahmúda Abbáse na Západním břehu. Jenže začátek května s těmito představami zamíchal.

Ve středu 4. května podepsali zástupci Fatahu a Hamásu v Káhiře dohodu o smíru. Ta předpokládá sestavení prozatímní nestranné vlády, obnovu činnosti parlamentu, sloučení bezpečnostních sil či vzájemné propuštění politických vězňů. Proč právě v Káhiře, proč právě teď a k čemu to povede?

USÁMA JE NÁŠ SVATÝ

Vidíme tu odraz změn „arabského jara“. Vítězní revolucionáři v Egyptě přinesli větší otevřenost – včetně větší otevřenosti k islamistům a interpretacím mírové smlouvy s Izraelem. Prioritou už není striktní dodržo-

vání její litery, ale snaha o prosazení arabských zájmů, k čemuž patří patronát nad smírem mezi Fatahem a Hamásem. Revolucionáři v Sýrii sice nezmohli, ale znejistili zahraniční centrálu Hamásu (lídr Chálid Míšál sídlí v Damašku) natolik, že se ohlíží po alternativě. Z toho vzešla káhirská dohoda. Stál o ni hlavně Hamás. Právě on je de facto vítězem, neboť prezident Abbás předběžně kývl i na to, že se zbaví svého premiéra Saláma Fajjáda. Přitom právě Fajjád je obecně považován za kompetentního politika, který na Západním břehu omezil korupci a přinesl prosperitu.

Shodou okolností byla smlouva podepsána dva dny poté, co americké komando zabilo Usámu bin Ládina. Časová shoda okolností hraje klíčovou roli. Vzápětí totiž Ismáíl Haníja, lídr Hamásu v Gaze, prohlásil: „Odsuzujeme úkladnou vraždu arabského svatého válečníka. Považujeme to za pokračování americké politiky založené na útlaku a prolévání muslimské i arabské krve.“ Stoupenci Hamásu pak

demonstrovali za Usámu i v Jeruzalémě a házeli kameny na policii.

Jaká je tedy situace tři měsíce předtím, než se věc palestinského státu ocitne v OSN? Palestinci světu demonstrují smír a jednotu, jako by vražedné boje mezi nimi a rozdělení na „Fatahstán“ a „Hamásstán“ byly minulostí. Ale týž svět vidí, že jeden z pilířů té jednoty se staví na stranu Usámy bin Ládina proti USA. Nezažili jsme to už někdy?

Ano, zažili jsme to před dvaceti lety, když Saddám Husajn anektoval Kuvajt a právě Palestinci Jásira Arafáta patřili k hrstce těch, co stáli za agresorem Saddámem. Jenže ačkoliv se ocitli mimo světo-

Konečně svoji! Foto archiv.

vou i vlastní arabskou většinu, mírový proces běžel dál: za tři roky byla vyhlášena palestinská samospráva a Arafát dostal Nobelovu cenu za mír. Představa, že Nobelovu cenu míru získá Hamás, působí jistě nepravděpodobně. Ale nedělejme si iluze, že když teď Hamás obhajuje Usámu, komplikuje tím cestu ke vzniku palestinskému státu. V Izraeli i ve světě je to mediálně žhavé téma.

UVIDÍME PODLE ŠALITA

Izrael – a to v podání politiků i médií – se vyjadřuje spíše zdrženlivě. Tedy pomíne-li ministra zahraničí Avigdora Liebermana, jenž říká, že byla překročena červená čára a teroristé z Hamásu se nyní budou pohybovat po Západním břehu, odkud budou i odpalovat rakety. Ministr obrany Ehud Barak prohlásil, že dohoda mezi Fatahem a Hamásem má sice „dramatický potenciál“, ale že vůbec není jisté, zda vyústí ve společnou vládu. Také není známo, jak by mohla dohoda ovlivnit propuštění

Gilada Šalita, drženého už pět let v Gaze, a to je pro Izrael prioritou.

Konkrétněji se vyslovil v listu *Washington Post* bývalý izraelský velvyslanec při OSN Dore Gold. To hlavní, co je třeba monitorovat, je případné propuštění teroristů z Hamásu vězněných na Západním břehu. Abbásův bezpečnostní aparát je vyvíjen za účasti Američanů a západní pozorovatelé ho oceňují. Ale nebude-li – vzhledem k nové politice vůči Hamásu – vyšetřovat, soudit a věznit teroristy, celá jeho hodnota vyjde nazmar.

Výraznější názory najdeme v zahraničních médiích. Na webovém deníku *Huffingtonpost* to bere po francouzsku emočně Bernard-Henri Lévy: „Jak může být někdo tak blbý? Proč tolik komentátorů, členů parlamentních komisí, ministrů i bývalých ministrů, francouzská Socialistická strana, zkrátka tolik soudných mozků vítá dohodu Fatahu s Hamásem jako dobrou zprávu, jako dlouho odkládané spojení dlouho rozděleného národa, když je ve skutečnosti katastrofou?“ Podle Lévyho na všechny spekulace odpovídá právě Ismáíl Haníja tím, jak se přihlásil k Usámovi. A vyvozuje-li z toho někdo optimismus, pak je to optimismus „mírotvorců“ ze září 1938. Však také Lévy nazval svůj článek „Ach, vy blázni!“, tedy slovy, kterými Edouard

Daladier po návratu z Mnichova komentoval jásající davy.

Stejně se na dohodu dívá Lee Smith v magazínu *Tablet*, ale na rozdíl od Lévyho ji svým způsobem považuje za pozehnání. Sjednocení Palestinců prý odhaluje jejich skutečné barvy, což je důležité právě po zabití Usámy bin Ládina. Americký prezident Barack Obama splnil jeden svůj slib, tudíž se bude ohlížet po dalším – a tím je arabsko-izraelský mír. Americká blízkovýchodní politika však nedokáže rozpoznat přátele od nepřátel. Proto je Haníjovo vyjádření užitečné. Jeho veřejně pronesená úcta k památce Usámy, píše Smith, má blíže k realitě než vyjádření Saláma Fajjáda, že smrt šéfa Al Kajdy je počátkem konce éry násilí. Umírněný Fajjád je prý jen konstruktem Západu, právě takovým, jakým byl svého času umírněný Jásir Arafát.

O tom, co má blíže k realitě rozhodování mezinárodní politiky, se přesvědčíme v září v OSN. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

Před **75 lety**, 12. 6. 1936, zemřel ve Vídni spisovatel **KARL KRAUS**. Narodil se v židovsko-německé rodině v Jičíně 28. 4. 1874; když mu byly tři roky, přestěhovali se do Vídně. Začal studovat práva, pokoušel i hereckou dráhu, nakonec však našel své pravé poslání v literatuře a žurnalistice. Pro evropskou kulturu to bylo bezesporu štěstí, pro něho osobně těžko říci: jeho povaha, zvláštní citlivost a nadání ho přivedly na nevďěčnou dráhu nemilosrdného pozorovatele doby, v níž končila éra měšťanstva a jeho idejí. Byl to muž mnoha talentů: prozaik, dramatik, esejista, překladatel, básník, autor aforismů, skvělý rétor a recitátor (absolvoval kolem 700 přednášek a čtení po celé Evropě), literární a divadelní kritik atd. A také novinář, který se proslavil jako odpůrce pokrytectví všeho druhu, včetně literárského a žurnalistického, drsný kritik jazyka i myšlení svých kolegů. Když mu bylo 25 let, odmítl místo v prestižních vídeňských *Neue Freie Presse* a založil časopis *Die Fackel* (Pochodeň), jehož 922 čísel představuje zcela ojedinělý fenomén ve světové kultuře. Od roku 1911 do své smrti ho zaplňoval jen vlastními příspěvky.

Karl Kraus, který „hluboce ovlivnil celé německé písemnictví především svým břitkým jazykem, balancujícím sřatými slovními hříčkami a vtipy na pokraji jazykové ekvilibristiky a v některých žánrech zůstává pro literaturu německého jazyka dodnes nedostížitelným vzorem“ (A. Skoumal), byl ve své době milován i nenáviděn, uctíván i vystavován posměchu. Po první světové válce začal jeho vliv slábnout navzdory tomu, že publikoval své životní dílo, knižní protiválečné drama *Poslední dny lidstva* (1919). Někteří však nezapomněli, čím mu byli zavázáni. Patří k nim i Karel Čapek, který ve sborníku ke Krausovým 60. narozeninám mj. napsal: „Učil nás číst; je největším učitelem čtení, jaký kdy byl. Učil nás luštit potíštěný papír, jako by to byly nápisy v neznámé řeči; učil nás odhadovat smysl i nesmysl tištěných slov, jejich protimluvy, jejich strašlivý automatism...“

Karl Kraus se pokusil osvobodit lidstvo od poslední a nejhorší, protože anonymní

Karl Kraus se pokusil osvobodit lidstvo od poslední a nejhorší, protože anonymní

tyranie: od tyranie veřejných frází. Ale na to nestačí život jednoho člověka, když ten člověk je Karlem Krausem.

Vedle toho nás učil psát. Učil nás slova ovládat, jako se ovládají divoké bestie. Kde vládne duch, musejí slova poslouchat. V době, kdy v literatuře i v politice nastala nálada rozpoutaných slov, je Karl Kraus nečasový a při tom nejvyšší aktuální jako hlas minulosti a budoucnosti zároveň.“

Do své rodné země se Karl Kraus často vracel, nejen na přednášky, jichž proslavil v Praze a Brně téměř šedesát. Jezdil především do Vrchotových Janovic; jeho dlouholetý vztah k majitelce tamního zámku a parku Sidonii Nádherné z Borutína patří k velkým evropským milostným příběhům a dodává obrazu tváře věčného ironika melancholický stín.

Šťastné dny v Janovicích (1933). Foto archiv.

chista jde vždy dál v sebezničující otevřenosti, s níž vyslovuje svou mnohostrannou vzpuru, jeho naturel mu nedovolil, aby cokoli romantizoval: ne nadarmo se jeho první sbírka jmenuje *Po nás ať přijde potopa* (vyšla v Praze před **110 lety**); druhá pak ironicky *Radosti života* (Praha 1903). Pozoruhodný autor veršů, z nichž některé zlidověly, antimilitarista, příslušník první generace židovských spisovatelů, která vstoupila významně do české literatury, zemřel hned na počátku války na frontě v Haliči. Je nevěstný od 13. září 1914.

Z osobností, které mají výročí v červnu, vybíráme ještě tři autory, kterým se kdysi říkalo čeští židovští spisovatelé německého jazyka. Sionistický novinář a spisovatel **ROBERT WELTSCH** (20. 6. 1891 Praha – 12. 12. 1982 Jeruzalém) – **120 let**. Básník, prozaik a kritik **PAUL ADLER** (4. 4. 1878 Praha – 8. 6. 1946 Zbraslav) – **65 let**. Spisovatel a herec **PETER LOTAR** (vl. jm. PETER CHITZ, 12. 2. 1910 Praha – 27. 6. 1986 Ennetbaden, Švýcarsko) – **25 let**. (tp)

SLOVENSKÝ ZÁPISNÍK III

(dokončení ze str. 17)

Tlač referovala asi o stovke extrémistov vrátane ich hostí z Nemecka a Českej republiky (Dělnická strana). Neboli zaznamenané žiadne výtržnosti a počet nasadených policajtov bol značne nižší, ako pred rokom. Podobne skončili aj oslavy slovenskej štátnosti v rodnom dome Jozefa Tisa v Bytči. Zúčastnil sa ich minimálny počet ľudí. Pre slovenských extrémistov je tohtoročný 14. marec zjavným fiaskom.

PAMÁTNÍK

Druhá pozitívna správa hovorí, že hlavné mesto Slovenska Bratislava má od 28. októbra minulého roku sochu prvého prezidenta Československej republiky T. G. Masaryka. Odhalili ju pri 92. výročí vzniku spoločného štátu Čechov a Slovákov. Je umiestnená pred budovou Slovenského národného múzea na Vajanského nábreží. Do nedávna tu stál pylón so sochou leva a štátnym znakom Československa. Socha leva, ktorá je poznačená viacerými inštaláciami aj pobytmi v depozite, bola premiestnená pred novostavbu Slovenského národného divadla a tvorí pozadie sochy M. R. Štefánika. Tvorcom novej sochy TGM je český umelec Jaroslav Matějčík a jeho dielo je súčasťou Pamätníka československej štátnosti. Objednávateľom bola mestská časť Staré Mesto, ktorá za dielo zaplatila viac ako 150 000 eur. Časť nákladov uhradila verejná zbierka. Proti budovaniu Pamätníka protestovala Matica slovenská, neskôr aj exilový historik Milan Ďurica. Samospráva kritiku odmietla.

Skutočnosť, že na Slovensku stojí Pamätník československej štátnosti, je malým víťazstvom demokraticky zmýšľajúcich občanov, ktorí museli čeliť kritike a odporu nacionalistických organizácií a vyhrážkam neonacistov. Najostrejšie protestovala Slovenská pospolitost, dnes registrovaná ako Ludová strana – Naše Slovensko. Podľa LS-NS „postaviť v centre slovenského hlavného mesta sochu človeku, ktorý celý svoj život bojoval proti právam nášho národa, sa nedá nazvať inak ako vlastizrada a zločin“. Stúpenci strany chceli protestovať, napokon sa ich nezišiel dostatočný počet. Akt odhalovania sochy prebehol s policajnou asistenciou, ale bez vážnejších incidentov. Na odhalení sochy TGM sa nezúčastnil slovenský prezident Ivan Gašparovič, ani česká hlava štátu Václav Klaus. Chýbali aj šéfovia vlád a parlamentov, prítomný bol minister zahraničných vecí SR Mikuláš Dzurinda.

JARO FRANEK, Bratislava

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18, P 1)

Pozvánka na koncert

■ V pondělí **6. června** v 17.00 zveme na klavírní recitál **Petra Meša**. Zazní hudba z filmů *West Side Story*, *Souboj titánů*, *Schindlerův seznam*, *Jurský park*, *E. T. – Mimozemšťán* a další melodie. Hebrejské písně zazpívá **Bryan Wood**, průvodní slovo má Pavel Trojan ml.

Těšíme se na vaši návštěvu.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **14. června** v 15.00 přivítáme oblíbeného divadelního a filmového herce, dabéra, chovatele koní a milovníka dobrého vína **Václava Vydrů**. (Změna programu vyhrazena.)

INSTITUT RAFAELA SCHÄCHTERA

Ve dnech **12. až 16. června** se v Terezíně a na pražské židovské obci koná několik akcí, které organizuje Institut Rafaela Schächtera:

■ 12. 6. od 15.00 se v posádkovém kostele Vzkříšení Páně na terezínském náměstí koná pořad s názvem **Beethoven a umění demokracie**. Beethovenovu Devátou symfonii zahraje Český národní symfonický orchestr pod taktovkou dirigenta M. Sidlina, zazní též texty věnované věčnému lidskému usilování o svobodný život.

■ 13. 6. v 18.00 začne v sále Muzea ghetta koncert klezmerové skupiny Veretski Pass. Muzikanti provedou při představení diváky hlavními místy pohnuté historie města.

■ V 14. 6. se od 19.00 v sále Muzea ghetta koná pořad nazvaný **Vězeňská síň slávy**, věnovaný spisovateli, režisérovi, herci a hudebníku Kurtu Geronovi. Přednášku o něm přednese Tereza Dvořáková.

■ 15. 6. v 15.00 a v 19.30 se v terezínském Divadle na půdě (Magdeburská kasárna) koná světová premiéra hry **Proč se smějeme: terezínský kabaret**. Jedná se o divadelní adaptaci původně terezínského kabaretu **Zasmějte se s námi!** autorů Felixe Porgese, Vítězslava „Pidly“ Horpatzkého, Pavla Weisskopfa a Pavla Stránského od americké dramatičky Kíry Obolensky. Na hře spolupracovala dramaturgyně Lisa Peschel, režisérka Hayley Finn a skladatel Craig Harris.

■ 16. 6. od 20.00 se ve společenském sále Židovské radnice v Praze koná panelová diskuse, jíž se zúčastní velvyslanci USA, Izraele, Německa a další osobnosti.

■ Kontakty: všechny akce jsou zdarma, ale pro vstup je nutná rezervace. Zájemci o představení *Proč se smějeme*, kontaktujte paní M. Jodasovou na tel. č. 222 310 681 nebo L. Peschel e-mailem lisa.peschel@seznam.cz. Totéž představení je možné

KULTURNÍ POŘADY

Emil Orlik: *Albert Einstein hraje na housle*. NY 1923.

zhlédnout i **18. června** v Divadle pod Palmovkou. Kvůli ostatním akcím zašlete rezerviční e-mail na reservations@defiantrequiem.org.

VZDĚLÁVACÍ A KUTLURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, P 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné činí 30 Kč.

■ 1. 6.: **Zátah**. Filmové drama o policejní razii na pařížské Židy v červenci 1942. Francie / Německo / Maďarsko, 2010, 115 min., české znění. Režie: Roselyne Bosch.

■ Sobota 11. 6. od 22.30 do 01.00: Židovské muzeum v Praze letos v rámci Pražské muzejní noci zpřístupní návštěvníkům stále expozice židovských tradic a zvyků v Klausově synagoze a v Obřadní síni, kde budou po celou dobu k dispozici kvalifikovaní průvodci. Pro děti je připraven doprovodný program v Klausově synagoze.

■ 16. 6.: **Poklad židovských písní**. Koncert sourozeneckého dua Ester – Kateřiny Hajdovské-Tlusté a Alexandra Hajdovského. Uslyšíte tradiční židovské písně v hebrejštině i v jazycích ladino a jidiš. Vstupné 60 Kč.

■ 20. 6.: **Hudba k uctění památky šoa**. Přednáška Laurence Sherra, hostujícího skladatele a mimořádného profesora hudby na Kennesaw State University v Atlantě, zkoumá vlivy, jež se objevují v hudbě, která uctívá památku obětí šoa (v anglickém jazyce s tlumočením do češtiny).

■ 21. 6.: **Hanuš Hachenburg – neumlčené volání**. V roce 1943 tehdy čtrnáctiletý vězeň v terezínském ghettu Hanuš Hachenburg napsal originální a vtípnou loutkovou hru *Hledáme strašidlo*. V rámci večera můžete zhlédnout nejen představení této hry v podání dětí a učitelů z pražského gymnázia Přírodní škola, ale dozvědět se i o práci chlapecké samosprávy v terezínském domově č. I, o časopise VEDEM a zaposlouchat se do Hanušových veršů, které před několika měsíci vyšly tiskem v samostatné básnické sbírce *Hned vedle bílá barva mráčeků*. Knižku bude možné zakoupit.

■ 22. 6.: **Svátek Šavuot**. Přednáška vrchního zemského a pražského rabína Karola Efraima Sidona.

■ 23. 6.: **Život a dílo Samuela Steinherze**. Přednáška o historikovi, který se stal prvním židovským rektorem na německy mluvících univerzitách. Přednese ji rakouský historik Gerhard Oberkofler (v německém jazyce s tlumočením do češtiny).

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 12. 6. ve 14.00: **Lviček Arje se seznamuje s příběhy z Tóry**. Budeme si vyprávět jednotlivé příběhy, společně si vyrobíme jednotlivé postavy a sehraje divadlo. Prohlídka: pražské Židovské Město. Jednotné vstupné 50 Kč.

■ Výstava v prostorách VKC: Michal Vánek: **Zapomenutí Židé Ázerbájdžánu** (do 30. 6.).

VZDĚLÁVACÍ A KUTLURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné je 30 Kč.

■ 2. 6.: **Talmudická matematika**. Závěrečná přednáška cyklu *Tradiční témata ve světle přírodních věd* brněnského rabína Šlomo Kučery. Přesunutá přednáška z 10. května.

■ 12. 6. ve 14.30: V brněnské synagoze nejen o svátku Šavuot. Dílna pro děti od 6 let a jejich rodiče. Sraz ve 14.30 před synagogou (Skořepka 13).

■ 14. 6.: Věra Tydlitátová: **Obratník jednorozce** – představení básnické sbírky české političky, publicistky, výtvarnice a badatelky. Besedu povede Erika Bezdíčková.

■ 16. 6.: **Na kole po Izraeli** – tak trošku netradiční cestování po Svaté zemi očima Jiřího Nesiby.

■ 22. 6.: **Hanuš Hachenburg – neumlčené volání**. Představení loutkové hry, kterou napsal v roce 1943 tehdy čtrnáctiletý vězeň v terezínském ghettu Hanuš Ha-

(pokračování na str. 22)

chenburg, a prezentace jeho veršů, které před několika měsíci vyšly tiskem v samostatné básnické sbírce. Ve spolupráci s KVC rabína Federa při ŽOB.

■ 23. 6.: **Problematika židovského původu arcibiskupa Theodora Kohna** – přednáška PhDr. Jitky Jonové, ThD., z Univerzity Palackého v Olomouci. Zahajovací přednáška v rámci volného cyklu Centra judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových FF UP Olomouc.

■ V červnu pokračuje v sále VKC výstava Hana Volavková, která připomíná osobnost a dílo dlouholeté ředitelky Židovského muzea v Praze. Vstup volný.

ALMA

■ Ve dnech 10.–13., 15., 18., 21.–22., 25., 27.–29. června vždy od 20.00 se v pražském Martinickém paláci (Hradčanské náměstí, P 1) koná představení **Alma**. Drama o osudech Almy Mahlerové a jejích životních druhů W. Gropia, G. Mahlera, F. Werfela, O. Kokoschky, G. Klimta a dalších napsal význačný izraelský dramatik Joshua Sobol. Diváci při představení vstupují do různých částí paláce a sledují několik dějových linií. Hraje se v angličtině, paralelní děje v němčině a češtině. Vstupenka bohužel stojí 1500 Kč; v ceně je zahrnuto i občerstvení a nápoje (případní zájemci si ji mohou koupit na tickets@alma-mahler.com).

SYNAGOGA TURNOV

■ V neděli **5. června** v 17.00 se koná koncert **Hebrejské melodie**. Hrají: Jakub Jedlinský (akordeon) a Vít Chudý (housle). Vstupné 50 Kč.

■ V neděli **19. června** v 16.00 se koná představení Dětského divadla Feigle Vidy Neuwirthové. Děti zahrají **Příběh o královně Ester**. Vstupné 50 Kč.

■ Do 29. července je v turnovské synagoze přístupna výstava **Grandátový imunoglobulin: Čestí vědci s pohnutým dětstvím ocenění prestižní cenou České imunologické společnosti vyrobenou v Turnově**. Jejím tématem jsou životní osudy čtyř předních českých židovských vědců, kteří za dramatických okolností přežili holokaust: MUDr. Raja Žádníková (Engländerová), Juraj Ivány, Ivan Lefkovits a Emil Skamene. Všichni čtyři po válce vystudovali lékařství či chemii a po stážích v zahraničí se z nich stali uznávaní vědci světové úrovně v oboru imunologie. V závěru výstavy, 17. července, vystoupí v synagoze zpěvačka Lenka Lichtenberg, dcera Jany Renée Friesové, bývalé terezínské vězeňkyně. Výstava je přístupná v otevírací době synagogy, tedy od úterý do neděle 9–17 hodin.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

LAUDEROVY ŠKOLY

■ **Úspěch našich studentek:** Z mimořádného úspěchu se mohou radovat dvě naše studentky – Sarah Dubná a Kateřina Steínová. V krajském kole soutěže středoškolské odborné činnosti skončila Katka na 1. místě v kategorii historie (práce na téma Historie budovy Lauderových škol, vedoucí práce: Petr Karas a Irena Poláková) a Sarah na 2. místě v kategorii zemědělství, biologie (práce na téma Vliv inhibičního působení probiotických organismů včely medonosné na *Ascosphaera apis*, vedoucí práce: Pavlína Jiroušková).

■ **Letní stipendium World ORT:** Jako každý rok i letos v létě se jeden ze studentů 1. ročníku zúčastní letní jazykové školy v Londýně. V dubnu využila stipendia této organizace také dvě děvčata z 2. ročníku.

■ **Přijímací zkoušky:** V průběhu dvou kol přijímacího řízení se na naši školu hlásilo celkem 50 žáků, přijato bylo do primy 21 žáků a do 1. ročníku čtyřletého gymnázia celkem 13 žáků. *ip*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV zve své členy i příznivce na poslední schůzi před letní přestávkou, která se koná ve čtvrtek **16. června** od 10.00 v zasedací síni ve 3. patře radnice ŽOP v Maiselově 18 (kvůli svátku Šavuot byl posunut termín tohoto setkání z 8. 6.). Program: 1. Promítání filmu Dějiny jednoho národa (Dějiny Státu Izrael od 5. tisíciletí př. o. l.); 2. Gratulace našim jubilantům. Po letních měsících se sejdeme ve čtvrtek 8. září. *jp*

WIZO

■ Vážené členky, naše červnová schůze se koná dne **22. 6.** od 15.00 v restauraci Šalom. Výbor se sejde **15. 6.** od 15.00 v Jáchymově ulici. *hd*

KULTURNÍ PROGRAM

DSP HAGIBOR

■ 1. 6. v 15.00: Setkání k svátku Šavuot s vrchním rabínem Efraimem Sidonem.

■ 15. 6. v 14.30: Vernisáž výstavy obrazů Markéty Loman-Vogelové.

■ 19. 6. v 15.00: Koncert sboru Mille DoreMI (řídí Krisztina Simon).

■ 26. 6. v 15.00: Koncert s harfou – hrají Pavla Vondráčková-Jahodová, Ada Slivanská a jejich děti.

■ 29. 6. v 10.30: Klavírní matiné s prof. Ivanem Kláněským.

VÝZVY K REVITALIZACI ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK V ČR Plzeň

■ V rámci projektu Revitalizace židovských památek v ČR, který připravuje Federace židovských obcí v ČR, bude ve **Staré synagoze v Plzni** její prostor po rekonstrukci nově expozičně využito. Při této příležitosti se obracíme na čtenáře *Rch*:

Mnoho z nás je majiteli různých rituálních předmětů, ať již zděděných či získaných darem, které však z různých důvodů nepoužíváme. Pro dlouhodobou expozici v Plzni bychom je rádi využili. Proto prosím o jejich darování. Jedná se o předměty jako mezuzá, mizrach, šábesové dečky, svícny, sáčky na tefilin, talit, kipy, kořenky, ale třeba i svatební šaty se závojem použité při židovské svatbě, které už nikdy nepoužijete, ale také nevyhodíte. Vítány jsou i chanukové svícny, dreidly, šofar, omerové kalendáře, Jahrzeitové tabulky, novoročenky, amulety, birkat ha mazon, hagady, sederové talíře a další. Mohou to být i předměty dovezené třeba z Izraele. Další potřebné předměty by se měly vázat k plzeňskému regionu – jedná se o firemní papíry, inzertní-reklamy či osobní předměty rodáků.

Předměty laskavě předejte paní Květě Svobodové na FŽO (viz níže). Napište, prosím, svůj kontakt a zda si přejete být uvedeni jako dárci. Předem všem dárcům srdečně děkují. *Eva Kosáková*

Krnov

■ Federace židovských obcí v ČR žádá veřejnost o spolupráci při shánění exponátů pro výstavu **Židovští průmyslníci a vynálezci**, která se uskuteční v krnovské synagoze. Vystavené artefakty budou dokumentovat podnikatelskou činnost jednotlivců či židovských firem, které v minulosti úspěšně působily na území dnešní ČR. Jedná se např. o firemní produkty, výrobky, drobnější řemeslné stroje, výrobní náčiní, dobová firemní loga, cedule, plakáty, veduty, etikety, vzorníky, ochranné známky, formuláře, razítka, obaly, dobové propagační a reklamní předměty, historické fotografie, malované portréty, listinný materiál, nákrsky a plány podnikových a soukromých budov apod.

■ **Pokud jste ochotni exponáty pro některou z výstav poskytnout či zapůjčit, zasílejte své návrhy na adresu K. Svobodová, FŽO, Maiselova 18, Praha 1 nebo na e-mail: sekretariat@fzo.cz; tel. č. 224 800 824.** *fzo*

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **júni** blahoželáme: pán Ivan Belan – 66 rokov; pán Juraj Strelinger – 62 rokov; pán Peter Kolar – 42 rokov, a pani Anna Havličková – 41 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BRATISLAVA

V **júni** blahoželáme: pani Edita Büchlerová – 88 rokov; pani Lívia Demianová – 90 rokov; pán Pavol Chorvát – 60 rokov; pani MUDr. Eva Janovicová – 74 rokov; pán Eugen Kučera – 83 rokov; pani Vilma Linková – 74 rokov; pani PhDr. Gabriela Mencero-ová – 70 rokov; pán Ing. Jozef Neumann – 65 rokov; pán Ladislav Sojka 83 rokov; pán Otto Šimko – 87 rokov, a pani Gertrúda Zúbeková – 78 rokov.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtie

Dňa 13. mája 2011 zomrela pani Jozefína Becková, rodená Jakubovicová z Trenčína. Zostane nám navždy v spomienkach ako dobrá židovská mama a babka. Želáme si, aby tí, ktorí ju poznali, spomínali na ňu ako na láskavú a dobrú Židovku.

Šalom, dcéra Eva a syn Juraj s rodinou.

ŽO BRNO

V **červnu** oslavujú: pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 81 let; pani Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 61 let; pani Judita Havelková, nar. 20.6. – 51 let; pani Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 82 let; pan David Mayer, nar. 2.6. – 32 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 53 let; pan Petr Pisk, nar. – 28.6. – 37 let; pani Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 85 let, a pani Iva Vlčková, nar. 25.6. – 30 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslavujú: pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 50 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 59 let; pan Daniel Malý, nar. 26.6. – 43 let; pani Anna Poskočilová, nar. 28.6. – 71 let; pan Oleksandr Shyti, nar. 5.6. – 50 let; pani Lyubov Tyrpaková, nar. 30.6. – 51 let; slečna Naděžda Tyrpaková, nar. 7.6. – 17 let; pani Ella Valentová, nar. 17.6. – 100 let; pani Nikola Wellemínová, nar. 22.6. – 34 let; pan Petr Wellemín, nar. 17.6. – 60 let; pani Ruth Žáková, nar. 26.6. – 86 let; pani Channa Šimonová, nar. 12.6. – 26 let; pani Jana Palkovičová, nar. 17.6. – 61 let; pan Ivan Kohout, nar. 19.6. – 27 let, a pani Olga Bauerová, nar. 14.6. – 35 let. Naším členům přejeme vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Otta Gubič, nar. 1.6. – 89 let; pan Chaim Kočí, nar. 7.6. – 34 let, a pan Ing. Hanuš Hron, nar. 18.6. – 86 let.

Ad mea veesrim šana!

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

V **júni** oslavujú: pani Gizela Davidovičová, nar. 2.6. – 94 roky; pani Lívia Jakubovičová, nar. 21.6. – 87 rokov; pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 86 rokov; pani Irma Matto-ová, nar. 18.6. – 80 rokov; pani Katarína Hirschová, nar. 19.6. – 80 rokov, a pán Gabriel Klein, nar. 30.6. – 72 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslavujú narodeniny: pani Margit Příborská, nar. 4.6. – 84 let; pan Pavel Gerő, nar. 6.6. – 65 let; pani Mgr. Olga Prášilová, nar. 9.6. – 35 let; pani Gabriela Rocek, nar. 17.6. – 29 let; slečna Dominika Machová, nar. 18.6. – 12 let; pan RNDr. Michal Hron, nar. 18.6. – 62 let, a pani Eva Černá, nar. 23.6. – 88 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslavujú narodeniny: pani Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 64 let; pani Lenka Murphy, nar. 15.6. – 38 let; pani Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 46 let, a pani Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 73 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **červnu** blahopřejeme: pan MUDr. Antonín Bělař, nar. 15.6. – 67 let; pan Jindřich März, nar. 26.6. – 74 let; pani Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 78 let, a pani Edita Tůmová, nar. 23.6. – 91 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Helena Becková, nar. 8.6. – 64 let; pan Adolf Stárek, nar. 16.6. – 81 let; pan Karel Bloch, nar. 21.6. – 79 let; pan Ing. Ivan Martin, nar. 25.6. – 63 let; pani Věra Süssová, nar. 26.6. – 81 let; pani Eva Poráková, nar. 28.6. – 78 let, a pani Eva Lišková, nar. 30.6. – 82 let. Všem jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavujú narodeniny: pani Liselota Bartovská, nar. 2.6. – 90 let; pan Arnošt Brichta, nar. 28.6. – 90 let; pani Eva Černá, nar. 23.6. – 88 let; pani Albertina Farská, nar. 5.6. – 90 let; pani Erika Hartmannová, nar. 12.6. – 92 let; pani Hana Hnáťová, nar. 20.6. – 87 let; pani Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 87 let; pani Františka Kindová, nar. 29.6. – 95 let; pani Fany Pytelková, nar. 20.6. – 84 let; pani Karla Reková, nar. 24.6. – 88 let; pan Zdeněk Roubal nar. 21.6. – 85 let, a pani Marie Vítovcová nar. 15.6. – 83 let.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

Dne 1. 5. ve věku 88 let zemřela pani Hana Müllerová.

Dne 2. 5. zemřela pani Eva Josefčáková ve věku 85 let. Se zesnulou jsme se rozloučili 5. 5. v obřadní síni Nového židovského hřbitova v Praze 3.

Dne 11. 5. zemřela ve věku 86 let pani Františka Hlaváčková. Se zesnulou jsme se rozloučili 16. 5. v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Dne 11. 5. zemřel ve věku 69 let pan Vladimír Vondráček. Se zesnulým jsme se rozloučili 13. 5. v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Nechť je jejich duše přijata do svazku živých. *Zichrona livrachta.*

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **jún** sa životného jubilea dožívajú: pán Ing. Bernhard Eckhaus, nar. 10.6. – 57 rokov, a pán Mgr. Miloš Křišák, nar. 23.6. – 30 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V **júni** slávia narodeniny: pán MUDr. Ladislav Šinkovič, nar. 11.6. – 75 rokov; pani Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 76 rokov, a pani Kornélia Wirtschafterová, nar. 28.6. – 85 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny: pani Erna Chaloupková, nar. 9.6. – 84 let; pani Marianne Lebovičová, nar. 21.6. – 95 let; pan Bedřich Seliger, nar. 19.6. – 91 let; pani Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 56 let, a pani Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 61 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **červnu** oslaví narodeniny pani Růžena Duchková, pan Otta Reich, pan Daniel Narwa a pani Mgr. Sabina Šaferová. Přejeme jmenovaným hodně zdraví a do dalších let dobrou pohodu.

Ad mea veesrim šana!

BARACK OBAMA A HRANICE

Americký prezident Barack Obama vzbudil v květnu rozruch projevem, v němž prohlásil, že izraelsko-palestinská mírová jednání by se měla soustředit na hranice izraelského a budoucího palestinského státu z doby před rokem 1967, tedy z období před šestidenní válkou, v níž Izrael získal pod svou správou celý Jeruzalém, Golanské výšiny, Západní břeh a Gazu. Vzápětí zareagoval izraelský premiér Netanjahu s tím, že takovou hranici by Izraelci v případě útoku „nedokázali ubránit“.

Netanjahu v Knesetu definoval pět podmínek, za nichž je Izrael ochoten přistoupit na uznání palestinského státu: palestínští vůdci musejí uznat Izrael jako židovský stát (tento požadavek mluví Hamásu rázně zamít); další podmínkou je vyhlášení konce konfliktu, demilitarizace budoucího palestinského státu, návrat palestinských uprchlíků do nově vzniklého palestinského státu (a nikoli do Izraele) a konečně integrace bloků židovských osad pod izraelskou svrchovanost.

VÍTĚZSTVÍ NAD GOOGLEM

Zastřešující organizace argentinských Židů Daia zvítězila ve sporu s nejrozšířenějším světovým internetovým vyhledávačem, společností Google. Předseda soudu v Buenos Aires rozhodl, že Google nesmí uživatele navádět na stránky, jejichž obsah je „vysoce diskriminační“, tedy takové, které lze považovat za antisemitské, rasistické nebo ty, které popírají šoa. Celkem se jedná o 76 webových adres. Soudce též přikázal, aby Google přestal takové stránky inzerovat.

ŠOK ZE STRAUSS-KAHNA

Obvinění prezidenta Mezinárodního měnového fondu D. Strausse-Kahna ze sexuálního útoku znamenalo tvrdou ránu mj. pro francouzské Židy. Kahn si totiž na rozdíl od jiných tamních politiků, kteří o svém náboženství příliš nehovoří, sice držel odstup od židovských organizací, ale nezamlčoval svůj židovský původ a neskrýval sympatie k Izraeli. O Kahnovi se dokonce mluvilo jako o nejoblíbenějším prezidentském kandidátovi proti N. Sarkozymu v příštích volbách, a to „i přesto, že všichni věděli, že je Žid“. Francouzské Židy děsí také představa, že ze současného skandálu bude těžit krajně pravicová Národní fronta.

PAMĚŤ SVĚTA ONLINE

Washingtonské Muzeum holokaustu a organizace Ancestry.com zahájily společný projekt: největší online databázi informací o obětech šoa. Cílem je zpřístupnit údaje

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Plakát k filmu *Poznámka pod čarou*.

z dokumentů, které zahrnují muzejní archivy, a současně umožnit veřejnosti, aby tyto údaje neustále rozšiřovala. Na adrese worldmemoryproject.org se postupně objeví informace o více než sedmácti miliolech lidí, které postihla nacistická rasová politika a jejichž osudy má muzeum podchycené. Každý zájemce může poslat na zmíněnou adresu příběh své rodiny včetně fotografií.

Podobný projekt zahájil i Americký židovský distribuční výbor (Joint): online na adrese archives.jdc.org/sharedlegacy zpřístupnil na půl milionu jmen a fotografií ze čtrnácti zemí, kde tato organizace během druhé světové války a po ní působila (včetně Československa).

AMNESTIE PRO KOLABORANTY

Belgický senát schválil návrh zákona, který má udělit amnestii nacistickým kolaborantům. Návrh pochází od krajně pravicové vlámské strany Vlaams Belang, v televizní debatě jej však podpořil i belgický ministr spravedlnosti Stefaan de Clerck z vládnoucí křesťanskodemokratické strany. Podle něj by Belgie měla „možná také odpouštět, neboť je to už minulost“. Jeho

vystoupení vyvolalo negativní reakci belgických židovských představitelů a ostře je zkritizoval také ředitel pro mezinárodní vztahy Centra Simona Wiesenthala Shimon Samuels: „Není divu, že v Bruselu – hlavním městě Evropy – a v celé Belgii se bez zábran rozmáhá antisemitismus a další zločiny nenávisti, když váš hlavní zákonodárce údajně v národní televizi hlásá, že by se mělo zapomenout na nacistické zločiny, protože se odehrály v minulosti.“

CANNES: CENA PRO IZRAEL

Židovský tiskový a informační servis informuje (www.ztis.cz) mj. o tom, že cenu za nejlepší scénář získal na filmovém festivalu v Cannes snímek *Poznámka pod čarou* izraelského režiséra Josefa Cedara. Oceněné komediální drama vypráví příběh otce a syna, kteří se oba zabývají Talmudem a působí na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě.

MEZINÁRODNÍ MAN BOOKEROVA CENA PRO PHILIPA ROTH

Mezinárodní Man Bookerovu cenu, mezinárodní obdoba známého britského literárního ocenění, získal americký židovský spisovatel Philip Roth. „Jeho kariéra je pozoruhodná v tom, že začíná na tak vysoké úrovni a stále se zlepšuje. Jako padesátník a šedesátník, kdy je většina romanopisců v krizi, napsal řadu románů té nejvyšší, trvalé kvality,“ uvedl na Rothovu adresu porotce Rick Gekoski.

Philip Roth se narodil roku 1933 v židovské rodině, jeho předci přišli do Ameriky z polské Haliče. Je autorem 27 románů, z nichž řada vyšla i v češtině (*Sbohem, město C.*; *At se děje, co se děje*; *Portmoyův komplex*; *Elév*; *Pražské orgie*; *Hodina anatomie*; *Odkaz*; *Operace Shylock* atd.). **am**

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz. Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 218, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Media servis, s. r. o., Zákaznické centrum, Videňská 995/63, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: predplatne@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia, s. r. o. P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2011.

Cena 15 Kč (0,90 €)